

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Хымэ лыуз щыIэп

Фэбэшхом кыыхэкIэу мы аужырэ мазэм Урысыем ишъолъыр зэфэшъафхэм машIом зыкызыррациштагъэр анахь гумэкIыгъошхоу тикъэралыгъо илхэм ащыцхъугъэ. Хымэ лыуз зэрэщымылэр кыагъэшъыпкъэжызыз, тхыамыклагъо хэфэгъэ цыфхэм апае гуманитар IэпыIэгъу тыдэкIи джырэ лъэхъан щаугъом.

НэмыкI субъектхэм афэдэу машIом лажэ кызыфхыгъэ цыфхэм Адыгеири адэлэпыIэ. МашIом гумэкIыгъуагъэ кызыфхыгъэ Воронеж хэкум и Верхне-Мамоновскэ район гуманитар IэпыIэгъу фэхъугъэным пae машинэ хылыгъэ 11 хъурэ колоннэр тиреспубликэ тыгъуасэ икIыгъ. ЗэкIэмкIи тонни 108-рэ хъурэ IэпыIэгъум хэхъэх хырыбдз тонн 50, хъаджыгъэ тонн 30 фэдиз, минеральнэ псыр, кабачковэ икIрар, нэмыкIхэри.

Гъогум техъашт водительхэм «гъогумаф» къариуагъ Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Муратэ.

— Урысые Федерацием и

Президентэу Дмитрий Медведевымрэ АР-м и Президентэу Тхыаклушынэ Аслъанрэ къашыгъэ Джэпсалъэм диштэу

гузэжъогъу хэфэгъэ цыфхэм IэпыIэгъу тафэхъунэу итхъухъагъ, — кыыуагъ республикэм и Правительствэ ипащэ. — ШушIэ Iофтхъабзэм зилахышIу хэзылхъагъэхэм ыкIи джыри ащ хэзылхъэхэрэм экIэми, волонтерхэм, цыф кызырэкIохэм тызэрафэразэр ясломэ сшIонгъу. ГумэкIыгъо хэфагъэхэм гуманитар IэпыIэгъу тапэкIи афядгъэщэным тыфэхъазыр.

УФ-м и МЧС и ГъэIорышIапIэу Адыгеим щыIэм ипащэу Гъунэжыкыо Мурат кызырэкIыгъыгъэмкIэ, машинэ хылыгъэ 11-у Воронеж хэкум ежагъэхэм МЧС-мрэ гъогупатруль къулыкъум иIофышIэхэмрэ ягъусэштых. ТхыамафэкIэ джыри мыщ фэдэ колоннэ Адыгеим икIышт.

ПэшIорыгъэшъэу зэрагъэнэфагъэмкIэ, гуманитар IэпыIэгъур зищыкIэгъэ цыфхэм непэ алъагъэлэсышт.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Ахэм тиIэпыIэгъу ящыкIэгъэ шъыпкъ

Илъэси 140-м кыкIоцI щымыIэгъэ фабэр мы илъэсым Урысыем шагъэунэфыгъ. Мош фэдиз чIыгушъхъэ Iахышхор машIом зэлыштэным пae фабэу щыIэм градус заулэ зэрэхъагъэр икIыгъ. Адэ сыда хъуштыр температурэр илъэсипшI-тIокIы горэкIэ нахь лъэшэу зыдэкIуаекIэ?

Иугъом кьэлэ шъхъалэр непэ ыIыгъмэ, Европэм ит къэралыгъохэр псым ехыхэмэ, чIыгур чIыпIэ пчъагъэхэм ащысыгъэмэ, гумэкIыгъоу кьэуцугъэм екIолэкIэ тэрэз Iэшъхэтетхэмрэ шIэныгъэлэжэхэмрэ кыфамыугупшысышъумэ, щыIэныгъэм икIэу нахь псынклэу цыфхэм къалыIэсынклэ энэгуягъо. Иугъом хэтэу щыIэ кьэлэдэхэм, машIом зиунэ ыстыгъэ кьоджэдэхэм тхыамэфитIу-щыкIэ узэкIэлэбжымэ джыри ашIэщтыгъэп фабэм тхыамыклагъоу кызыдихъын ылъэкIыштыр зыфэдизыр. Тхыамыклагъор кызытлэыIэсыкIэ ныIэп ащ тызэрэхэтыр кызыдгъурылорэр, ащ ушIокIынэу амал зэрэщымылэр зызэхатшIэрэр. ТшIошъ хъурэп илъэс шъыщыкIэ температурэр градус пшыкIуIу-кIэ кьыдэкIоенышъ, ащ типланетэу ЧыгуIкIэ тызаджэрэм ищIэныгъэ бухыштэу Америкэм ишIэныгъэлэжэхэм зэралытэрэр. ТшIошъ хъунэу тыфаеп нэжъ-Iужъэу Москва дэхэм Iугъоу зыуащэрэм зыриллыкIыхэрэр, зидунай зыхожыхэрэм япчъагъэ фэдипшыкIэ ащ зэрэщыхъагъэр.

Зы сыхъатырэ Iугъом ухэтэу

жыы кьэпщэныри, зы тутын кьэмланэу тутыныбжэзэ тIокI зыдэлъыр ипшъуныри зэрэзэфэ-дизыр врачмэ къало. ЗэрэхъурэмкIэ, сыхъатийрэ урамым утетымэ, тутын кьэмланий бгъэстыгъэу хъушт. Сыд фэдэ тхыабыл уилэн фая ар ыщэлэшъунэу? Ащ джыри ыгъэсымэджэ-жыштым ипчъагъэ зынэсыштыр кьэшIэгъуай.

ТхыамыкIэгъошхо Урысыем кыфэкIуагъ. ЕгъашIэм зэрагъэуIугъэ мылькури яунэхэм адэстыгъэхэу нэбгырэ мин пчъагъэ кьэнагъ. Ахэм IэпыIэгъу зэрэщыклагъэм шъэ хэлэп.

УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевым эжъ ышъхъэкIэ щысэ кыгъэлэагъозэ, кьин чIыпIэ ифэгъэ цыфхэм иунэе мыльку шыщ ахъэ афитIупшыгъ. АР-м и Президентэу Тхыаклушынэ Аслъан иунашъокIэ гъомылапхъэхэр зэрылэ машинэхэр республикэм шагъэхъазырыхи, марышъ тыгъуасэ атIупшыгъэх, зы мэфэ лэжъапкIэкIэ е нахыбэкIэ IэпыIэгъу зыты зышIонгъохэм апае счет АР-м и Президент иадминистрация кызылэуихыгъ. Ежъ ышъхъэкIэ Тхыаклушынэ Аслъан цыфмэ къаджагъ машIом зэрар кызыфыхыгъэмэ адэлэнхэу.

Тыгу кьэтэжыгъэгъэкIыжъ тиунэхэр псым ыыхыхэ зэхъум, зэрэхэгъэгоу IэпыIэгъу кызырэтфэхъугъагъэр, чырбышым хэшIыкIыгъэ унэ шIагъохэр охътэ кIэкIым кыкIоцI кызырэтфашIыжыгъагъэхэр. Зы хэгъэгу тышэпсэу, тызыунагъу, арышъ, тызэдэлэжынын фae.

ДЭРБЭ Тимур.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет иунашъу

МашIом зыкыемыгъэштэгъэным тегъэпсыхъэгъэ режим Адыгэ Республикэм щыгъэуцугъэным ехылагъ

Федеральнэ законэу «МашIом зыкыемыгъэштэгъэным ехылагъ» зыфилорэм диштэу, зэрэфэбэ дэдэм кыыхэкIэу машIом зыкыиштэнымкIэ цынагъом кызырэхъагъэм епхыгъэу:

1. МышIом зыкыемыгъэштэгъэным тегъэпсыхъэгъэ режимыр 2010-рэ илъэсым шышъхъэIум и 16-м нэс Адыгэ Республикэм щыгъэуцугъэнэу.

2. Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи кьэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет машIом зыкыиштэнымкIэ шапхъэу щыIэхэр кьыдэлъыгъэгъэнхэм епхыгъэ Iофыгъохэр кьэбар жъугъэм иамалхэм къашигъэлъэгъонэу.

3. Адыгэ Республикэм мэхэмкIэ и ГъэIорышIапIэ машIом мэхэм закышымыштэнымкIэ, цыфхэр нахь макIэу мэхэм ащылэнхэмкIэ амалхэр зэрихъанхэу.

4. Игъоу афэлъэгъугъэнэу:

1) псэупIэхэм ыкIи кьэлэ койхэм чIыпIэ зыгъэIорышIэжынынымкIэ яорганхэм:

а) федеральнэ законодательствэм кызырэдильгъытэрэм диштэу машIом зыкыиштэным те-

гъэпсыхъэгъэ шапхъэхэр псэупIэхэм къащыдалытэнэу;

б) машIом зыкыиштэным тегъэпсыхъэгъэ пропагандэр зэхаштэнэу;

в) полномочиехэу ялэхэм аблэмыкIэхэу машIом зыкыиштэнымкIэ нэмыкI амалхэр зэрэхъанхэу;

2) Урысыем и МЧС Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ шъхъалэ:

а) мэшIогъэкIосэ къулыкъум иподразделениехэм ямэшIогъэкIосэ резерв техникэ машIом игъэкIосэн фигъэхъазырынэу;

б) машIом зыкыиштэнымкIэ шапхъэу щыIэхэр зыуащэрэм законодательствэм кьыдильгъытэрэ пшъэдэкIыжъ аригъэхъынэу.

5. Мы унашъор зэрагъэцакIэрэм гъунэ лъифынэу Урысые Федерацием и МЧС Адыгэ РеспубликэмкIэ и ГъэIорышIапIэ шъхъалэ фэгъэзэгъэнэу.

Адыгэ Республикэм
и Премьер-министрэу
КЪУМПЫЛ Мурат

къ. Мыекъуапэ,
шышъхъэIум и 6, 2010-рэ илъэс
N 331-р

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шIуагъэ кытэу гъэсэныгъэм ылъэныкъокIэ Iоф зэрашIэрэм, егъэджэн-пIуныгъэр нахь дэгъоу зэхэцэгъэным ашъхъэкIэ яIахышхо зэрэхашIыхэрэм, кыткIэхъухъэхэрэм яегъэджэнрэ япIунрэкIэ гъэхъагъэу ашIыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афагъэшъошагъ:

— Дзоценидзе Ольгэ Сергей ыпхъум, Мыекъопэ районнымкIэ селю ХымышкIэ дэт МОУ-у «Гъэсэныгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 15-р» зыфилорэм иублэлэ классхэм якIэлэегъаджэ;

— Колесникова Иринэ Александр ыпхъум, Мыекъопэ районнымкIэ станицэу Даховскэм дэт МОУ-у «Гъэсэныгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 5-р» зыфилорэм тарихымкIэ икIэлэегъаджэ;

— Куркина Аннэ Михаил ыпхъум, Мыекъопэ районнымкIэ псэупIэу Каменноостскэм дэт МОУ-у «Гъэсэныгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 21-р» зыфилорэм хысапымкIэ икIэлэегъаджэ;

— Петрыкин Константин Алексей ыкыом, Мыекъопэ районнымкIэ псэупIэу Каменноостскэм дэт МОУ-у «Гъэсэныгъэ зышарагъэгъотырэ гурыт еджапIэу N 7-р» зыфилорэм физическэ культурэмкIэ икIэлэегъаджэ.

Теклоныгъэр къыдэзыхыгъэхэм афэгушлуагъэх

Илэс къэс, хабзэ зэрэхъугъэу, Адыгэ Республикэм лъэпкъ ИофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет журналистхэм азыфагу зэнэкьокъухэр щызэхещэх. Ахэм зэу ащыщыгъ «УичIыгужъ къырыкIуагъэр ыкIи къырыкIощтыр» зыфиорэ зэнэкьокъоу бэмшIэу зэфэхьысыжхэр зыфашыгъэр. Тилъэпкъэгъухэу зихэкужъ къэзыгъэзэжыгъэхэм афэгъэхьыгъэ тхыгъэ ыкIи къэтын анахь дэгъухэр къыхагъэщыгъэх, ахэм яваторхэм дипломхэмрэ ахьщэ шлу-хьафтынхэмрэ афагъэшъошагъэх.

Теклоныгъэр къыдэзыхыгъэхэм къафэгушIозэ, ахэм ИофшIэгъэ дэгъухэр къызэрагъэхъазыргъэхэм пае зэрафэразэр къылуагъ Комитетым итхьаматэу ЖакIэмыкIо Вячеслав. Тапэки мыщ фэдэ Иофхьабзэхэм ахэр чанэу ахэлэжъэнхэу, ягъэхьагъэхэм къащымыкIэу ыпэклэ лъы-кIотэнхэу къафэлъIуагъ.

Комитетым иотдел ипашэу ПэрэныкIо Фатимэ къызэрэхигъэщыгъэмкIэ, зэнэкьокъум ИофшIэгъи 9 къырахьылIагъ. Комиссиеу зэхашагъэм ахэр зэфихьысыжыгъэх, анахь дэгъухэу, купкI зыкIоцIыгъэхэу алъытагъэхэр къыхигъэщыгъэх. Мыщ фэдэ зэнэкьокъоу зэхашэхэрэм рес-

публикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэр» сыдигъуи чанэу зэрахэлажэрэр, тилъэпкъэгъухэу зихэкужъ къэзыгъэзэжыгъэхэм афэгъэхьыгъэу илэс пчъагъэ хъугъэу тхэрэ ыкIи телерадио къэтынхэр зыгъэхъазыргъэр журналистхэр зэрэтиIэр къыхигъэщыгъ.

IэкIыбым къыкIыжыгъэхэр къызыхъажыгъэхэу обществэм хэгъэгъозэжыгъэнхэм мэхъанэшхо иI. Арышъ, ахэм ящыIэклэ-псэукIэ фэгъэхьыгъэ тхыгъэхэр нахьыбэу къыхэутыгъэнхэр ыкIи ахэм якъэбар цыфхэм алъыгъэлэсыгъэныр пшгъэрылъ шхъалэу журналистхэм апашхъэ щыт.

Теклоныгъэр къыдэзыхыгъэхэм ащыщ республикэ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иофшIэу, къэбархэм яотдел иредакторэу Сиху Гоцнагъо. Ащ ИофшIагъэ зэнэкьокъум изэхэщакIохэм осэшхо фашIыгъ. Анахь дэгъухэм ахалыптагъэх гъэзетэу «Советская Адыгея» зыфиорэм ижурналисткэу Валерия Ломешинам итхыгъэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ адыгэхэм афэклорэ къэтынхэр зыгъэхъазыргъэхэр Бэгъ Симэ, МэфэшIукъо Щангул, ГъонэжыкIо Махьирэ якъэтынхэр, Адыгэ телерадиокомпанием ижурналист ныбжыкIэу Хьушт Мирэ иофшIагъэ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтыр Iэишынэ Аслъан къытырихыгъ.

БЭШКЭКЪО Масхьуд Махьмудэ ыкъор

Адыгэ Республикэм икультурэ чIэ-нэгъэшхо ышIыгъ — ыныбжъ илэс 84-м итэу бэрэ зэсымэджэ нэуж хореографическэ искусствэм иофшIэ цIэ-рылоу, РСФСР-м изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Бэшкэкъо Масхьуд Махьмудэ ыкъом идунай ыхъожыгъ.

Илэс 20-м ехьукIэ ансамблэу «Налмэсым» икъэшъокIо шхъалэу щытыгъэ М.М. Бэшкэкъом къэшъонымкIэ Iэпэлэсныгъэшхо зэрэхэлыгъэм имызакъоу, адыгэ къашъом иеджапIэ изэхэщакIо чаныгъ. Республикэм ипрофессиональнэ искусствэ иофшIэхэу Адыгеими, Темыр Кавказми зыцIэ ащызэлъашIэхэрэм лъэшэу рэгъушхоу мы цыф шIагъор якIэлэегъаджэу зэрэщытыгъэм.

Адыгеим икультурэ итарихъ нэкIубгъо шхъафэу хэхъагъ М. М. Бэшкэкъом Адыгеим лъэпкъ къашъохэмкIэ и Къэралыгъо академическэ ансамблэу «Налмэсыр» зыпкъ зэрэригъэуцожыгъэр. Ащ шIэныгъэ куоу, художественнэ Iэпэлэсныгъэу хэлъыгъэхэм, мыпшъыжъэу Иоф зэрэзыдишIэжы-щытыгъэм, пэщэ чанэу зэрэщытыгъэм яшлуагъэкIэ пIэлъэ кIэкIым къыкIоцI ансамблэу «Налмэсыр» хэгъэгум итворческэ коллектив пэрытхэм ащыщ хъугъагъэ. Непи мы коллективым тилъэпкъ искусствэ гъэхъагъэ хэлъэу зэрэдунаеу нэлуасэ фешIы. М.М. Бэшкэкъор иаужырэ мафэ нэс ансамблэу «Налмэсым» иныбджэгъушIоу щытыгъ, ащ ищы-Iэныгъэ сыдигъуи илахь хишIыхъэщтыгъ. Бэшкэкъо Масхьуд итворческэ кIэн къыткIэхъухэрэ ныбжыкIэхэм фэдэ афэхъуш.

Ти Родинэ М.М. Бэшкэкъом ИофшIагъэ осэшхо къыфишIыгъ. ЩытхъуцIэхэу «РСФСР-м изаслуженнэ артист», «Адыгэ Республикэм инароднэ артист», Адыгэ Республикэм ианахь тын лъапIэу — медалэу «Адыгеим и Щытхъуэхъ» зыфиохэрэр, нэмыкI медальхэмрэ щытхъу тхылъхэмрэ ащ къыфагъэшъошагъэх.

Бэшкэкъо Масхьуд Махьмудэ ыкъор сыдигъуи тишIэжъ хэлъышт Адыгэ Республикэм икультурэ зилахьышIу хэзышIыхъэгъэ, творческэ Iэпэлэс-ныгъэшхо зыхэлъыгъэ цыфэу.

А.К. ТхьакIушын, А.Г. Иванов, М.Къ. КъумпIыл, А.Г. Петрусенко, А.Ч. Бастэ, Н.Н. Хъатэгъу, М.Хъ. Къул, А.С. Кушъу, А.Къ. Нэхай, Р.Хъ. Пэнэшъу, Ч.Д. ПэрэныкIу, Е.И. Салов, Хъ.Ю. Хъат-къу, Ш.Р. Тыу, Ш.П. Хэшх, З.ЦI. Хъот, Гъ.К. Чэмышъу, Р.З. Шъэожъ.

Адыгэ Республикэм икомпозитормэ я Союз гухэкIышхо щыхъугъ Адыгеим илэпкъ искусствэ хэхъоныгъэ инхэр езыгъэшIыгъэ Бэшкэкъо Масхьудэ идунай зэрехъожыгъэр. ЩымыIэжыкIым ишлушIагъэ лъыгъэкIотэгъэным ти Союз илахьышIу хишIыхъащт. Лакъом икIын дэтэгъош.

Адыгеим лъэпкъ къашъомкIэ и Къэралыгъо академическэ ансамблэу «Налмэсым» иофшIэхэм гухэкIышхо ащыхъугъ Урысыем изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу, ансамблэм иветеранэу Бэшкэкъо Масхьуд Махьмудэ ыкъор зэрэщымыIэжыкIы ыкIи иунагъорэ илахьылхэмрэ афэтхъаусыхэх.

Лъэпкъ культурэм игупчэ иофшIэхэм лъэшэу гухэкI ащыхъугъ Урысые Федерацием изаслуженнэ артистэу, Адыгэ Республикэм инароднэ артистэу Бэшкэкъо Масхьудэ Махьмудэ ыкъом идунай зэрехъожыгъэр ыкIи ащ игупсэхэмрэ илахьылхэмрэ афэтхъаусыхэх.

«Нэфыр» къэкIожыгъ

АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу, предпринимателэу КIэрмыт Мухьдинэ шлушIэ ИофшIэ-нэу ыгъэцакIэрэм цыфхэр цыгуагъэх. Анахь къэлъа-гъоу, бэрэ зигугъу тшIырэр ныбжыкIэхэр зыхэт къэштIо-кIо коллективэу «Нэф» зы-фиорэм дилэжыгъэр ары.

Илэс къэс коллективыр культурэм, наукэм яофшIэхэр игъу-сэхэу адыгэхэр зыщыпсэурэ IэкIыб къэралхэм КIэрмытым ещэх. Ащ фэдэу мыгъи «Нэфыр» Иорданием ыкIи Израиль ащылагъ. Апэ коллективыр Иорданием икIалэу Амман быбгыгъэ. Ащ къашыпэгъокIыгъэх лъэпкъым фэгумэкIырэ цыф пэрытхэу Хэкужъ Хьярдинэ, Шабрэкъо Мунирэ, Хьатх Расымэ, КIэныбэ Розы ыкIи нэмыкIхэр.

Амман икIи ансамблэр автобускIэ Израиль ичылэу адыгэхэр зыщыпсэхэрэ Кфар-Камэ кIуагъэ. Ансамблэм хэт кIэлэцIыкIухэр ежъхэм ялэгъухэр зэрыс унагъохэм арагъэблэгъагъэх ыкIи ащ дэсыфэхэ арысыгъэх.

Концертхэу кIэлэцIыкIу коллективым къытыгъэхэм ахэлэжагъэх орэдылохэу Устэкъо Нухъэ, Къуйшгъэкъо Симэ, шыкIэпшыным орэдыжъхэр къыдэзылохэрэ Абыдэ Хьисэрэ Артүррэ. ЗэлукIэгъухэм адыгэм къыкIугъэ гъогум, непэ идунэе тетыкIэ фэгъэхьыгъэу шIэ-ныгъэлэжъэу Бырсыр Батырбий къащиIотагъ.

Ащ ыуж «Нэфыр» Рихъание кIуагъэ. Кфар-Камэ фэдэу мыщи кIэлэцIыкIухэр щызэбгыращыгъэх, унагъохэм арагъэблэгъагъэх. ЕтIанэ Тель-Авив хьакIэхэм зэлукIэ ащыфашыгъ. Ащ хэлэжагъэх Израиль туризмэмкIэ иминистрэ ыкIи нэмыкI къэралыгъо ИофшIэхэр.

Бэрэскэшхо мафэм «Нэфыр» къэкIожыгъ.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Япчъагъэ хэхъуагъэп

Мы илэсым игъэмэфэ мазэхэр зэрэфэбэ дэдэхэм цыфхэм гумэкIыгуабэ къафихыгъ. ЗэкIэми шъушыгъуаз Урысыем ичIыпIэ зэфэшхъафхэм фабэм ащызэкIыгъэнэгъэ машIом тхьамыкIагъоу къыпыкIыгъэм. Ау цыфыр псаумэ, уни ыгъотыжыкIын, мылькуи зэригъэулуужыкIын, сыд фэ-диз икIынми.

Фабэм цыфхэм япсауныгъэ зэрарышхо рихыр-римыхырэр, «IэпыIэгъу псынIэм» ахэр къызэреджэхэрэ пчъагъэм хэхъогъэхэмыхъуагъэр зэдгъашIэ тшIо-игъоу гущыIэгъу тшIыгъэх мы къулыкIым иофшIэхэр. «IэпыIэгъу псынIэм» и Мыекъопэ стан-ции къызэрэщытаIуагъэмкIэ, сымаджэу мыхэм яIэпыIэгъу зи-щыкIагъэу къаджэхэрэм япчъагъэ адрэ илэсхэм ягъэмэфэ мазэхэм зыпарэкIи анахьыбэп. Джащ фэдэу фабэм ыпкъ къыкIыкIэ ипсауныгъэ изытет зэщыкIуагъэу, псынIэу IэпыIэгъу узыфэхъун фаеу ахэм къахафэрэри нахьыбэ хъугъэп. Уз гъэтIылыгъэ, анахъэу гу-лъянтфэ ыкIи жыкIэ-щэпIэ органхэм япхыгъэ узхэр, зилэхэр арых нахь кIын зылъэгъухэрэр. ЕтIани гъэмэфэ жьоркIым амброзиер къэгъагъэ хъуныр нахь къыгъэпсынIагъ. Арышъ, аллер-гие зилэхэм гумэкIыгъо ащ къафихыгъ.

«IэпыIэгъу псынIэм» иофшIэхэм къызэрэхагъэщыгъэмкIэ,

мы гъэмэфэ мазэхэм нахьыбэу къызыфаджэхэрэр кIэлэцIыкIухэм япсауныгъэ епхыгъ. КIэлэцIы-кIухэр хым къызыращыжыкIухэрэм ыуж кIоцI узыр, ОРЗ-р нахьыбэу къаузы. Ащ ушхъагъу фэхьурэр, медикхэм къызэралорэмкIэ, а чIы-пIэм щыIэ псыр нэмыкI шъыпкъэу зэрэщытыр ары. Ар умыгъажэу бгъэфедэныр, анахъэу кIэлэцIы-кIухэр ащ ебгъэщыонхэр щынагъо. Мыщ икIэу хы ШIуцIэ Iушъом кIорэм иорганизмэ ащ шыIэ псы-ми, жымы, гъомылапхъэми ясэ-ным пае мэфэ 5 — 7 фэдиз тешIэу ары къызэралорэм. Арышъ, мэфэ зытIуш нахьыбэ къэмытырэ кIэлэцIыкIухэм ар нахь кIын къа-щэхъу, арэуштэу псынIэу ахэм апкышъол чIыпIэ зэблэхъум есэ-рэл (акклиматизация хьурэл).

Гъомылапхъэу ащ щашхырэр къызэмыкIурэри макIэп. Мыщ фэдэ мэфэ фэбэшхом кIэлэцIы-кIухэм ябгъэшхыщым лэшэу уфэсакIын фае. ЕтIани «IэпыIэгъу псынIэм» иофшIэхэм къыха-гъэщыгъ гъогур кIэлэцIыкIубэмэ къызэрягуаорэр, пIыыр-стырыр бэмэ ащ «къызэрэтырахырэр». КIэлэцIыкIухэр хым пIэнхэ, япсауныгъэ бгъэпытэн, зябгъэгъэпсэ-фын угу хэлъымэ, ар нахь дэгъоу къызыдэбгъэхъуным пае уахътэу укызыэрэтыщтыр тхьамафэм къе-хъун фаеу, тхьамэфитIум нахь мымакIэмэ нахьышIоу медикхэм алъытэ.

ЖАКIЭМЫКIО Аминэт.

Тонн мин 402-м ехъу

Республикэм Ионыгъошхоу бэмышлэу шаухыгъэм джащ фэдиз кыккэлкыагъ бжыхъэ хъэу ыккы коцэу. Илэсым изытетккы ар гъэхъэгъэ цыккы. Урысыем шышхьэлум и 9-м ехъулэу бжыхъасэхъу шыуахыжыгъэхэм гектар телытэу къарахыгъэ центнер пчъагъэмккы Адыгеим ятлонэрэ чыплэр шылыгъ. Тапэ ит закъор Краснодар краир ары — гектар пэпчъ центнер 51,1-рэ. Къэбэртэе-Бэлыкъар Республикэм хэгъэгум ящэнэрэ чыплэр мыщ фэдэ пчъагъэмккы циубытыгъ — центнер 32,6-рэ.

Бжыхъасэхэм ялукъыжынын фэхъугъэ ккыуэхэм къатедгъэгущыккы тшлюигъоу бэмышлэу зылудгъэккы Адыгэ Республикэм мэку-мэщымккы иминистрэу Петров Юрий Николай ыккы.

— Юрий Николай ыккы, Ионыгъошхоу республикэм зышаухыгъэм мэфэ заулэ тешлагъ, сьд фэдэ ккыуаа а мэхъанэ ин зилэ лофшлэным фэхъугъэхэм ащыщэу апэу кыыхъэгъэщы пшлюигъор?

— Адыгэ Республикэм и Президентэу Тхьаккышынэ Аслан бэмышлэу дьгилэгъэ зэ-луккыгъур фэгъэхъыгъагъ бжыхъасэхэм ялукъыжынын зэрэ-тылукъыгъэм. Ащ псалтэу кыи-щишлыгъэм ти Президент кыи-щыгъэгъэщыгъ Ионыгъор дэгъоу зэрэзэшлукъыгъэм, хъэ ыккы коц тонн мин 402-м ехъу къахыжы гъэхъэгъэшлю ашлыгъэхэм афэшл республикэм ичлыгу-лэжхэм, лэжыгъэм иугъо-ижынын зэккы фэгъэгъэгъагъэхэм зэрафэгущлорэр.

Ары, Ионыгъом фэхъугъэ ккыуаау зэфтхысыжыккы-рэм тагъэразэ. Мы илэсым иугъатхэ члыопсым ичлыгу-лэжхэм пэрыохъубэ къапи-гъэуцугъэми, кыизэрещхы-рэм зэпигъэуаау бэрэ кыыхъа-гъэми, членагъэ фамышлэу тигубгъохэм арылгыгъэ лэжы-гъэ шхъалэхэр — бжыхъас-хэр аугъоижыккыгъэх. Мыгъэ лутхыжыккыгъэ хъэр гектар мин 14,7-м тлэккы ехъу, коцыр гектар мин 84-м фэдиз хъазыр. Гектар телытэу хъэм центнер 39,8-рэ, коцым центнер 41-рэ кыатыгъ. Хъэу тонн мин 58,6-м фэдиз хъазыр, коцэу тонн мин 343,9-м фэдиз пстэумккы рес-публикэм кыищытхыжыккы-гъэр. Рапс гектар мин 6,9-м фэдиз хъазырэу республикэм шылуахыжыккыгъэми лэжыгъэ центнер 19,1-рэ гектар пэпчъ кырахи, тонн мин 13-м ехъу къахыжыккыгъ.

Арышъ, зэхъубытагъэу къэ-плон хъумэ, республикэм Ионыгъор мыдэу шызэхъэгъагъ. Ар шлуагъэккы зыфэлтэ-гъугъэнхэ фаехэр комбайн-хэм атесхъу лэжыгъэ хъасэхэр лузыхыжыккыгъэхэр, машинэхэм арысхъу ыккы тракторхэм атес-хъу лэжыгъэр зезыцагъэхэр, хъамэхэм атетхъу лоф зышлагъэхэр, сьд фэдэ лэныккыоккы Ионыгъом зилахъ хэзылхъа-гъэхэр арых.

— Районхэм, лэхъэ-хэлъ ыккы фермер хъызмэтшланлэхэм Ионыгъом изэхъэнккы анахъ къахъэгъэхэм ацлэ къеплуагъэмэ дэгъугъэ.

— Анахъэу хэзгъэунэфыккы сшлюигъу республикэмккы апэу Ионыгъор зыухыгъэхэ Джэджэ районым шыщ ОАО-у «Донду-ковский элеватор» ыккы Крас-ногвардейскэ районым шызэ-

хэщэгъэ СПК-у колхозэу «Еле-новский» зыфилорэр. Мыхэм ащылуахыжыккыгъэ бжыхъасэ гектар пэпчъ телытагъэу апэ-рэм центнер 53,1-рэ, ятлонэрэм центнер 45,2-рэ къащырахи-гъ.

Районхэм афэгъэхъыгъэмэ, тапэрэ илэсхэм афэдэу мыгъи бжыхъасэхэр анахъ ащагъэб-гъуагъэх Джэджэ, Шэуджэн, Красногвардейскэ, Кошхъэблэ районхэм. Республикэмккы апэу Ионыгъор шаухыгъ бжыхъас-хэр нахыбэу зыцашлэхэрэ ыккы кыизахыжыккыгъэ Джэ-джэ районым. Мыщ мыгъэ хъэу ыккы коцэу гектар мин 29-рэ шылуахыжыккыгъ, ащ гек-тар телытэу центнер 45,5-рэ кырахи, пстэумккы лэжыгъэ тонн мин 132-м фэдиз хъазыр къахыжыккыгъ. Шэуджэн райо-нын бжыхъасэ гектарым гуры-тымккы кыищырахижыккыгъэм-ккы республикэм ятлонэрэ шы-хъугъ, гектар мин 15-м ехъоу луахыжыккыгъэм изы гектар центнер 45,4-рэ кырахи, тонн мин 69-рэ фэдиз аугъоижыккыгъ. Красногвардейскэ районым мыгъэ хъэу ыккы коцэу гектар

мин 14-м фэдизу кыицагъэ-ккыгъагъэм гектар телытэу центнер 45-рэ кырахи-гъ, пстэумккы къахыжыккыгъэр тонн мин 62,9-м ехъугъ. Кошхъэблэ районым бжыхъасэу шылуа-хыжыккыгъ гектар мин 17,9-рэ фэдиз, зы гектарым центнер 40,8-рэ кыищырахи-гъ, тонн мин 72-м ехъу къахыжыккыгъ. Теу-цожь районым мыгъи игугъу шлуккы пшлынын кыишлэжыккыгъ. Илэс зыщыпллккы узэкккы-бжымэ бжыхъасэ гектар имини 3 — 4-м ехъу кыищырахи-гъэ-ккыштыгъэм хъэ ыккы коц гек-тар мин 9,3-м фэдиз хъазыр шылуахыжыккыгъ, ащ изы гектар центнер 39-рэ кыты, пстэумккы тонн мин 36-м ехъу къахы-жыккыгъ. Мыккыопэ ыккы Тэхъу-тэмыккыое районхэм бжыхъасэу ялагъэр адрэ районхэм ялы-тыгъэмэ нахъ мэккыгъ, ахэм къарахыгъэ шлагъуи шылэп.

— Мыгъэрэ Ионыгъор зэрэккыштыр лэшэу зэлъытыгъагъэр ком-

байнэ пчъагъэу ащ хэ-лэжыагъэр ары. Уигъэ-рзэнэу шытыгъа а лэныккыом?

— Зэккы бжыхъасэу тилагъэр членагъэ фамыхъоу игъом зэрэ-лутхыжынын тлэккыштыр тех-никэ агъэфедат. Пстэумккы ком-байнэ 438-м тигубгъохэм лоф ащарагъэшлагъ. Зы комбайнэм гурытымккы луиухыжынын теф-штыгъэр гектар 228-рэ. Ком-байнэхэм ащыщэу 67-р лэккы хэгъэгъу зэфэшхъафхэм къащ-шыгъэх. Комбайни 115-рэ уар-зэр зэхалуккытэным тегъэпсы-хъэгъагъэти, а лофшлэнын хы-ккы гектар мин 53-м ехъум

* Адыгеим мыгъэ хъэу ыккы коцэу гектар мин 98,6-м ехъу шылуахыжыккыгъ.

* Гектар телытэу хъэм центнер 39,8-рэ, коцым центнер 41-рэ кырахи-гъ.

* Пстэумккы бжыхъасэ лэжыгъэ тонн мин 402-м ехъу къахыжыккыгъ.

* Рапсэу луахыжыккыгъэр гектар мин 6,9-м фэдиз хъазыр, зы гектарым центнер 19,1-рэ кырахи, тонн мин 13-м ехъу аугъоижыккыгъ.

хъашт мылкъур зэралэккымы-лым кыыхъэккыу пыут дэдагъэ-ми къахыжыккыгъэр лэжыгъэм шыщ мымаккыу луагъэккыгъ. Ренэу пстэуми агурыдгъало-штыгъ лэжыгъэм ишэн дэ-мыгулэнхэу, гъушъаплэхэм ащ-гъэтлылэу ккылоштыр уахътэм ежэхэмэ уасэм кыизэрэхъо-штыр. Бэ ащ тетэу зеккыагъэ-хэр, ахэр джы лэшэу ккыгу-шлукъыжыккыгъ. Урысыем ичлыла-бэхэм мыгъэрэ огъушхом ыпкы кыккыу бжыхъасэхэм къащы-рахижыккыгъэр лэшэу маккы, зы-лэжыгъэ хъасэхэр тыгъэм ри-жыккылуагъэхэу ахэм ахэтри маккып.

Тыгъэхт уахътэм чыплэ зэфэ-

ккытхыжыккыштыр тонн мин 450-м нэсынэу ары.

— Лэжыгъэу аугъо-ижыккыгъэр шыщ лэхышлы пыутэу ащэным фэзы-щэхэрэм зыккы ащыщ ар кыизаухъумэщтыр ищыккыгъэм лыккыахъэу зэрэмылэр. Мыгъи ащ фэдэу мымаккыу кыыхъэккыгъэу кыишлэшлы.

— Ары, хъызмэтшланлэхэм ащыщхэм, анахъэу фермерхэм ялэжыгъэ зыцагъэтллын ямылэу комбайнэхэм кыазэрэ-члэшэу кыафэккыгъэр шэфэккы-лохэм арашэу кыыхъэккыгъ, ау бэп ащ фэдэ зэрэхъугъэр. Тыхъыз-мэтшланлэхэм янахыбэхэм хъамэ тегъэпсыхъагъэхэу лэ-жыгъэ гъэтлылэу псэлэу инхэр зытетхэр, ангархэр, фэ-шхъаф лэжыгъэ гъэтлылэу-плэхэр ялэх. Элеватор мыинхэр зышлыхэрэри къахъэккыгъ. Джэ-джэ районым ит хъызмэтшла-плэу «Восход» зыфилорэм лэ-жыгъэу аугъоижыккыгъэр зэрэ-тэкъор псэлэу инитлу шагъэ-псыгъ. Республикэм элевато-ритлоу итхэми зилэжыгъэ шыщ лэхышлы арызытаккы-хэрэр маккып. Арышъ, чыплэ ккымылуагъэу лэжыгъэр ша-лыгъэу, зэккы гъушъаплэхэм ачлэмылэу шылэп, илэсыккы-и кыыхъэгъу нэс шызгъэллынэу изыхъухъэрэмэ ашлэрэр тэрэ-ккы плыгъэ хъушты, ащ ыуасэ джы-ри кыыхъэхонэу гугъаплэ шыл.

— Ккыплотагъэм ккыу-ккыккы фэлшыжынын хъу-мэ, джыри зэ кыыхъ-бгъэщын фае мыгъи Адыгэ Республикэм ичлыгулэжыккы Ионыгъор дэгъоу зэшлуахи, бжыхъас-хэм лэжыгъэу ккы-рагъэтыгъэм иугъэрэ-зэнэу зэрэщытыр.

— Аужырэ илэсипллым республикэм лэжыгъэм иккы-хыжыккыккы гъэхъэгъэшлу ешлы. Мыгъи Урысые Федера-цием кыищыахыжыккыштыр лэ-жыгъэм Адыгеим илахышлы хилъхъашты. Арышъ, цыфмэ алоба, хъалыгъу шылэмэ орэ-дыр жынчыштытэу. Зэритхъу-хъэрэмккы, лэжыгъэм и Мафэ Ионыгъо мазэм Мыккыуапэ игупчэ площадь шызэхъэтштытэу, Ионыгъом гъэхъагъэ шызышлы-гъэ пстэури ащ шлухъафтын лъаплэхэмккы шыхъэдгъэунэфы-ккыштытх.

— Тхъауегъэпсэу!

— Шьори тхъашъуегъэпсэу шьуйгъэгъэт республикэм Ионы-гъор зэрэщыккыагъэр игъэккы-тыгъэу кыизэрэщыжыгъэгъэлэ-гъуагъэм фэшл.

Дэгущылагъэр
ЛЭХЪУСЭЖЪ
Хъаджэртбий.

шхъафхэм къарыккыхъу тилэ-жыгъэ зыщэфы зышлюигъоу кыитфаклорэр бэ. Непэ уасэу шылэр маккып: зы килограм-мым ыуасэ хъэмккы соми 3-рэ чапыч 50-м ыккы коцымккы соми 5-рэ чапыч 60-м ккыа-гъэжыагъ. Татарстан тилэжы-гъэ шыщ тонн мин 100-м ехъу осэ дэгъуккы ышэфы шлюигъоу маккы кыитгигъэлугъ. Тилэва-торхэми, гушылэм пае, Джэджэ элеваторэу комбинированнэ былымлукъэр зыцагъэхъа-зырэм, лэжыгъэр узгъэрэзэн уасэккы ащэфы. Етлани кыи-дэлъытэгъэн фае лэжыгъэм ыуасэ непэ дунаим зэрэщы-хахъорэр, арышъ, лэжыгъэ уасэм джыри кыизэрэхъо-штыр гъэнэфагъэшъ, ар зыщэ-нэу зилэхэм игъо афэтэлэгъу мыгузэжъонхэу. Мыщ даккыу кыыхъэгъэщы сшлюигъу лэжы-гъэм уасэ илагъэп алоу бжы-хъасэхэм арагъэубытыштым кыицагъагъэ зэрэмыхъуштыр. Бжыхъэ фышхъэ лэжыгъэхэм члыгоу ядгъэубытыштыр гек-тар мин 100 — 120-м кыи-щытымыгъагъэмэ дэгъу.

Мыгъэ тыгъэгъэгъэ, сое, на-трыф хъасэхэми тыхэгъэгъу ичлылабэхэм огъум зэрарышхо шарихыгъ. Арышъ, тиреспу-бликэ игубгъохэм ащ фэдэ хъа-сэхэу арылхэр мыдэу ккытэн-хэу тэгугъэшъ, ахэми фэдэ ккы-фахышты. Зэритхъухъэрэмккы, пынджымрэ натрыфымрэ ккы-тыштыр кыизыхахъоккы, мы илэсым пстэумккы лэжыгъэу

— Шлюкыплэ зимылэхэм, анахъэу лэжыгъэр зыцагъэ-тлытын шыккыхэрэ фермерхэм ащыщхэм зигъо ккысырэ лоф-шлэнхэм язэшлукъын пэлуагъэ-

Адыгэ пынджшлэплэ системэр

Красногвардейскэ ыкIи Шэуджэн районхэм япынджшлэплэхэр Адыгэ пынджшлэплэ системэм кыыхеубыгъэх. Ахэм псыхъоу Лабэ къуаджэу Пшыжьхъаблэ дэж псэу кышыхащырэр алэклахъэу гъэпсыгъэ. Джащ фэдэу системэм игъунапкэ псыхъохэу Лабэрэ Пшызэрэ селоу Еленовскэм ыкIи къуаджэу Хыатикъуае адэж щэгъэуцугъэ насос станциехэмкIэ псыр къахашыгъэ пынджшлэплэхэм алэклагъэхъан алъэкIы-нэу гъэпсыгъэ. Мы лъэхъаным пынджыр къащыбгъэкIыны плъэкIыныу Красногвардейскэ районным гектар 5056-рэ ыкIи Шэуджэн районным гектар 1336-рэ яI.

Адыгеим пынджым икIэгъэ-кIынкIэ опыт дэгъу шызэрэ-гъэулугъ. 1975-рэ илъэсым Теуцожь районным итыгъэ совхозу «Путь Ильича» зыфилоштыгъэм пындж гектар 630-у къышагъэкIыгъэм гектар тельгътэу центнер 70-рэ къырахыжыгъагъ. 1987-рэ илъэсым Теуцожь районным экIэ пынджэу шылуахыжыгъэм гурытымкIэ зы гектарым центнер 57-рэ къышырахыжы, Краснодар краим щыц Абинскэ, Красноармейскэ, Славянскэ районхэу пынджым икIэгъэжыныкIэ зэлъашIэ хъугъагъэхэм апэ ишыгъагъэх. Теуцожь районным щыц совхозу «Путь Ильича» зыфилоштыгъэм, ТэхъутмыкIое районным щыц совхозу Хъахъуратэм ыцIэIэ щытым, Красногвардейскэ районным щыц совхозу «Хыатикъуае» чIыопсым изытет емылгыгъэу пынджым лъэжыгъэ дэгъу къащырагъэтыштыгъ. А хъызмэтшлэплэхэм пынджыр къызшагъэкIыгъэ чекхэм ащышхэм гектар тельгътэу центнер 80 — 100 къырахыжыгъэу кыыхэ-кIыштыгъ.

БлэкIыгъэ лъэхъаным пынджлэж хъызмэтшлэплэхэм ащышхэм ащ фэдэ гъэхъагъэхэр ащыштыгъэхэми, джы республикэм пындж гектарым гурытымкIэ къышырахыжы-рэр центнер 40 — 45-м ехурэп. Ащ фэIонхэр анахэу кызы-хэIыгъэр чIыгур тэрэзуу зэрамыгъэхъащыгъэр, минеральнэ ыкIи чIыплэ чIыгъэшIухэр, гербицидхэр шIуагъэ къатэу зэрамыгъэфедэхэрэр, пынджым псыр кIэгъэхъогъэныр тэрэзуу зэрэмыгъэпсыгъэр, чекхэм уцыжхэр бэу кызыз-

рарыкIэхэрэр, чылэпхъэ лъэп-кышIухэр зэрамыпхыгъэхэр ары.

Адыгеим пынджэу къыша-хыжыгъэр хэгъэхъогъэным ыкIи чIыгум шIуагъэу хэлъыр кыгъэжыгъэным афэшI а лъ-жыгъэр кыгъэкIыгъэным фэгъэхыгъэ технологиесу шыIэр тэрэзуу гъэфедэгъэн, республикэм ичIыгухэм анахъ къыкIушт чылэпхъэ лъэпкхэр кыыхэ-хыгъэнхэ, пынджшлэплэ систе-мэхэм мелиорациесу ылъэны-кыокIэ язгытет ренэу анаI тыра-гъэтын фае. Адыгеим ипынджшлэплэ комплекс псыхъохэу Пшызэрэ Лабэрэ ясэмэгу нэпкы-кIэ гъэзагъэу республикэм имуниципальнэ образовани-иплIымэ — Шэуджэным, Красногвардейскэм, Теуцожьым ыкIи ТэхъутмыкIуае ащы-гъэпсыгъ. Къыблэ лъэныкъом зэрэщыIэхэм кыыхэIэу пынджшлэплэхэм ящыкIэгъэ фабэри шынагъэри агъоты.

Адыгеим ипынджшлэплэ комплекс лъапсэу иIэхэр инженер-нэ пынджшлэплэ системэхэу Чыбыир, Адыгейскэр ыкIи Афипискэр арых. Непэ анахъ тыкызытегушыIэщтыр ыпшъы-кIэ кызырэщыIуагъэу, Адыгэ пынджшлэплэ системэу Шэуджэн ыкIи Красногвардейскэ районхэм ащыгъэпсыгъэр ары. Ащ псэумкIи псы зыклагъэхъон алъэкIышт чIыгу гектар мини 6,4-рэ хахъэ. А системэм пынджыр зышалэжыгъэр хъызмэт-шлэплэ 6 хахъэщтыгъ, ахэм пынджыр къызшагъэкIышт чекхэри, псыр кызырэкIышт псэуалъэхэри ащадгъэпсыгъа-гъэх. Джы тызхэт лъэхъаным чекхэр пайхэмкIэ агоштыгъэх ыкIи алъыплъэн тэрэз щымыIэу ахэр къэнагъэх. Адыгэ пынджшлэплэ системэм псэу шагъэфедэн алъэкIыштыр псыхъохэу Лабэрэ Пшызэрэ къахашы-щтыгъ. Джы псыхъоу Лабэ псыр кызырэхашыщтыгъэ чIы-плэхэм язгытет дэI дэдэ хъугъэ.

Пынджым псыр кIэгъэхъо-гъэным икартэу бгошын умы-лъэкIыштыр республикэм я 90-рэ илъэххэм чIыгу пайхэмкIэ шы-гоштыгъэ хъугъэ. Хъызмэтшлэ-плэхэм агъэфедэщтыгъэ псы-кIэгъэхъо ыкIи гидротехническэ псэуалъэхэр зымы имыщыкIэ-гъэжхэ зэрэхъугъэм, пынджшлэплэ системэр пайхэмкIэ зэ-рагоштыгъэм пынджыр лэжы-гъэныр зэхэцэгъэным кыины-

гъуабэхэр къыпыкIэхэ ашыгъ. Ащ фэдэ шыклагъэхэм къахэIэу пынджшлэплэ системэхэр инвесторхэм агъэфедэхэ хъуным фэгъэхыгъэ кыиныгъохэр шы-Iэхэ хъугъэ.

Пынджшлэплэ системэм ипсырыкIонлэ чIыплэхэм пынджыр къызшагъэкIырэ чекым ищыкIэгъэ псыр сыхъат 20 — 24-м кыкIонцI, джащ фэдэу картэ шъхаф пэпчэ чэщ мэфитIу-мэфишкIэ, экIэ системэм чэщ-мэфэ 14 -18-кIэ алэклигъахэу гъэпсыгъэн фае. Тызхэт лъэхъа-ным зы чекым псэу ищыкла-гъэр IэкIэгъэхъэгъэным чэщ-мэфэ 2,5-м ехъу тырагъэIуадэ, псыкIэгъэхъо картэм къыди-лгытэрэр гъэцкIэгъэным чэщ-мэфэ 5-м ыкIи системэм псэу ищыклагъэр егъэгъотыгъэным чэщ-мэфэ 30-м ехъу атрагъэ-кIуадэ. Ащ фэдэ шыкIэхэм къахэIэу пынджшлэплэ систе-мэхэм чIыгум псэу хэтыр нахъ псынкIэу къащыдэIуаешъ, ахэр орыжыгъэ лъэхъух. Ащ фэдэу зэрыштыгъэм кыыхэIэу зы квадратнэ метрэм пындж лъэкIуи 180 — 250-рэ тегын зэрэфаер гъэцкIэгъэным ыкIи зы гектарым лэжыгъэ тонни 5-м ехъу кыыхыгъэным уафэIон плъэкIыштэп.

Пынджшлэплэ системэр псыр зыщыклагъэхъорэ уахътэм фэгъэхъащыгъэным, гъэцкIэ-жыны-мелиоративнэ IофшIэхэр зэшIохыгъэнхэм, псыр тэрэзуу чIыплэ псэуми алэклахъэу гъэ-псыгъэным пынджым идэлэжыгъэн фэгъэхыгъэ технологиесу анахъ чIыплэшхо щаубыты. Арэу щытми, я 90-рэ илъэххэм ме-лиорациесу ыкIи мелиоративнэ объектхэм, ахэм ащыщэу пынджшлэплэ псыкIэгъэхъо си-

стемэм яфэшIошэ мэхъанэ ара-мытыжыгъэ зэрэхъугъэм кы-хэIэу пынджыр ямыщыкIэ-гъэжыгъэу зэралыгътэрэм фэгъэ-хыгъэ предложениехэр къа-хыхэзэ, чекхэр ыкIи ахэм псыр кызырэкIонлэ канухэр эщиз шыжыгъэхэу адрэ чIыгухэу лэжыгъэхэр къызшагъэкIхэрэм ахэгъэхъажыгъэныгъэм фэгъэ-хыгъэ амалхэр кыыхахыхэзэ зэрэзекIуагъэхэм кыыхэIэу, инженернэ псыкIэгъэхъонлэ си-стемэхэр шIуагъэ къаамыты-жыныгъэу хъугъэх, ахэм гъучIэу ахэлхэр, гъучIбетон гидротех-ническэ псэуалъэхэр, асбест-цемент трубэхэр ыкIи нэ-мыкIхэр зэрапхъуагъэх. Аужырэ илъэс 19-м кыкIонцI пынджшлэплэ системэхэм гъэцкIэ-жыны-мелиоративнэ IофшIэхэр ащызэшIуахыхэрэп, псыр кы-зырэкIорэ канухэр аукебзхэ-рэп, пынджшлэплэ чекхэр зэ-трагъэпсыхыхэрэп, гидротехни-ческэ псэуалъэхэр агъэцэ-кIэжыхэрэп.

Республикэм ипынджшлэплэ системэ чIыгу гектар 12500-рэ хахъэ. Ащ шыщэу гектар мини 8-р зыпкэ игъэуцожыгъэн ыкIи мэкъумэщ севооборотыр ащад-гъэфедэу гъэпсыгъэн фае. А IофшIэным изэшIохын мылкъу-бэ ищыклагъ. Къызырэрэдзэ-рэмкIэ, пынджшлэплэ псыкIэ-гъэхъо системэм изы гектар тэ-рэзуу гъэпсыгъэным сомэ мин 500-м нахыбэ тефэшт. Арышъ, федеральнэ ыкIи республикэ бюджетхэр, инвесторхэр фи-нансхэмкIэ IэпыIэгъу мыхъухэу ар зэшIопхын плъэкIыштэп.

Адыгеим пынджыр къызша-гъэкIырэр инженернэ псыкIэ-гъэхъо системэхэу псэу ищы-кIэгъэщтыр экIэ искусствен-нэу зыщадэIуагъахэрэр ары. Ащ ишIуагъэкIэ, чIыгум ыкIи лэжыгъэ хъасэхэм ядэлэжыгъэн, пынджым иIухыжыны ыкIи лэ-жыгъэу къахыжыгъэ ищы-клагъэм лыкIахъэу гъэхъащы-гъэным экIэ амалэу ящы-клагъэхэр зехъэгъэнхэм IофшIэнэу ыкIи мылкъоу атеIуа-дэрэр нахъ макIэ мэхъу.

Красногвардейскэ ыкIи Шэуджэн районхэм япынджшлэплэ системэхэр тэрэзуу шIуагъэ къатэу гъэфедагъэхэ хъухэрэп. А районхэм пынджэу къаща-гъэкIырэр нахыбэ ашынымкIэ амал зэфэшъхафхэр яIэх. Ар анахэу зыфэгъэхыгъэр Шэуджэн районыр ары, сыда Iомэ ащ экIэ ипынджшлэплэ систе-мэ лэжыгъэу къышагъэкIырэм ежэ-ежыгъэу псэу къачэрэр шагъэфедэн алъэкIышт. Красногвардейскэ ыкIи Шэуджэн районхэм яадминистрациесу япащэхэм пынджшлэплэ систе-

мэхэр процент 62,5-м нэсэу гъэ-федэгъэнхэм афэгъэхыгъэ амалхэр зэрахъанхэр япшъэ-рылъ. Арэуцтэу Iофыр гъэп-сыгъэ зыхъукIэ, Красногвар-дейскэ районным гектар 2320-рэ ыкIи Шэуджэн районным гектар 730-рэ пынджшлэплэ псыкIэ-гъэхъонлэ системэм шыщэу мэ-къумэщ севооборотым ащы-хагъэхъан алъэкIышт.

Пынджым илэжыны чIыгур гъэхъащыгъэнымкIэ IофшIэ-нэу зэшIохыгъэн фаехэр дэгъоу кышцэлагъох. Пынджыр зы-шашIэшт чIыгухэр къэрсэбанэу кIэIэтыгъэнхэмкIэ анахъ охътэ-шIоу шытыр чъэпыогъу мазэр ары. Ащ ыуж кыныу шэкIогъу-тыгъэгъэзэ мазэхэм къэрсэба-нэр кIэIэтыгъэ зыхъукIэ, пынджым кыпхын плъэкIыштым кышцэIэ. Пасэу чылапхъэхэр чIыгум куоу рагъэкIухэзэ пынджыр зыщапхышт чIыгухэр апэрэ чэзыоу жьогъэнхэ фае. Чыплэхэу орыжыгъэм кыыхэIэрэ уцхэм афэдэхэр бэу кызыщы-кIыхэрэр бжыхъэм куоу а уцыжхэм алъапсэ зэрехырэм нэсэу жьогъэнхэ фае.

ЗыгорэкIэ чIыгур мыгъэхъа-щыгъэу пхъэнымкIэ агротех-ническэ уахътэу шыIэхэр блэ-кIыхэ зыхъукIэ, сантиметри 5 — 10 икууагъэу чекым псыр ибгъэхъонышъ, авиациер бгъэ-федэзэ пынджыр ащыупхын фае.

Минеральнэ чIыгъэшIухэм ягъэфедэнкIэ джырэ лъэхъэнэ технологиер зыфэгъэлорышIэ-гъэн фаер зы гектарым пындж тонн мини 6 — 8 кыыхыжы-гъэныр ары. Краснодар краим ипынджлэж хъызмэтшлэплэ пэрытхэм пындж гектарым тельгъагъэу минеральнэ чIы-гъэшIу килограмм 180-рэ ащылэклагъахэ, Красногвар-дейскэ ыкIи Шэуджэн районхэм чIыгъэшIукIэ зыщышIушIэхэрэр пынджэу ашIагъэм ипроцент 70-м фэдиз нылэп, етIани зы гектарым Iэклагъахэрэр кило-грамм 70-м кхэхурэп. Мине-ральнэ чIыгъэшIухэу пындж хъасэхэм алэклагъахэхэрэм ащыщэу лэжыгъэу къаты-штыр нахыбэ хъуным фэшI анахъ шIуагъэ къэзытхэрэр азотнэхэр арых.

Пынджым бэу кыпхыжы-ным фэшI чIыплэу зыщыулэ-жыштым кыкIлэрэ чылапхъэ-хэр гъэфедэгъэнхэ фае. ЗэкIэ чылапхъэу апхыштыгъэм ящы-кIэгъэ сертификатхэу ахэр зы-фэдэхэр къэзгъэлагъохэрэр ягъусэнхэ фае. Элитнэу щытхэ ыкIи апэрэ классым хэхъэхэрэ чылапхъэхэр арых бгъэфедэн-хэ фаехэр. Красногвардейскэ районным мы аужырэ илъэси-щым кыкIонцI зы гектари элит-нэ чылапхъэ шапхыгъэп, ана-хъу агъэфедэхэрэр а I—IV-рэ классхэм ахахъэхэрэр арых. Краснодар краим ипынджшлэплэ хъызмэтшлэплэхэм пынджэу апхырэм ипроцент 35-м ехъу элитнэ чылапхъэхэм арагъэубы-ты. Пынджым ипхын зыфе-жыгъэхэрэр чIыгум сантиметри 5 икууагъэу фабэу хэлъыр градус 13 — 15-м зыныскIэ ары, нэ-мыкIэу къэпIон хъумэ, а IофшIэныр зыщызэшIопхынкIэ анахышIур мэлылгъэгъу ма-зэм икIэху ыкIи жьоныгъокIэ мазэм иапэрэ мэфитф ары.

КЪЭРЭТЭБЭНЭ
Асфар.

УФ-м ПенсиехэмкIэ ифонд и Къутамэ Адыгэ Республикэм шыIэм мы илээсым имэ-зихэу пыкIыгъэм Iоф зэри-шIагъэм кIэухэу фэхьугъэхэм ыкIи тапэкIэ пшъэрлыгъэу зыфигъэуцужьхэрэм заштыгъу-щыIэгъэхэ селекторнэ зэхэсы-гъо шышхьэлум и 4-м шы-лагъ. Ащ хэлэжъагъэх ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ игъэIорышIаплэхэу муниципальнэ образование пстэуми ащыIэхэр.

ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ипашэу Къулэ Аскэрбый зэхэсыгъор кызылэуи-хыгъ ыкIи зэришIагъ. ПФР-м фэдэхэмкIэ ибюджет гъэцкIа-гъэ зэрэхьугъэм, пенсиехэр афэгъэуцужьхэрэм, къафэлъы-тжъыгъэхэр ыкIи ятыгъэхэр зэрэхэщэгъагъэм, шIокI зи-мыIэ пенсие страхованием, социальнэ тынхэм ыкIи нэмыкI лъэныкъохэм ягугъу кышыIы-зэ, къадэхьугъэхэр нафэ къэзы-шIырэ пчъагъэхэр ыгъэфедагъ.

Ащ кызылэуиIагъэмкIэ, АР-м исоциальнэ-экономиче-скэ шыIагъэхэ нахьышIу шыгъэ-ным ПФР-м и Адыгэ респу-бликэ Къутамэ чIыплэ гъэнэ-фагъэ шеубыты. Непэрэ мафэм ехьулIэу АР-м пенсионер нэб-гырэ мини 120-м ехьу щэпсэу. Мы илээсыр кызылэуиIагъэм кышхьэгъагъэу цыфхэм пенсиеу аратыгъэм зэхьокIыны-гъэхэр фэхьугъэх ыкIи гуры-тымкIэ ар сомэ 1233-кIэ нахьы-бэ хьугъэ. 2010-рэ илээсым иапэрэ илээсыр Къутамэ Пенсие-хэмкIэ фондм республикэм щыпсэухэрэм япенсиехэм сомэ миллиарди 5,3-м ехьу апэлу-гъэхьагъ. 2009-рэ илээсым иапэрэ кIэлъэныкъо елбыты-гъэм, проценти 147-у зыкыи-Iэтыгъ.

УФ-м и Правительство

кыгъэнэфэгъэ пшъэрлыгъэр ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ икьу фэдизэу ыгъэ-цкIагъэу Къулэ Аскэрбый кыыхигъэщыгъ. Джащ фэдэу УФ-м и Президентэу Д. Мед-ведевым иунашъокIэ 2011-рэ

тхылгъэр афагъэхьабырх. Мы Iофыгъор мэзихкIэ нахь пасэу зегъажьэкIэ пенсие зыфэгъэ-уцурэм ищыкIэгъэ тхылгъэр икьоу зэIубгъэкIэнхэ плъэкIышт. Джащ фэдэу яIофшIэнкIэ анахь къадэхьугъэ лъэныкъо-

Анахь пэрытхэм ащыш

илээсым мэзием и 1-м кы-шегъэжъагъэу пенсиехэм про-центи 9 фэдиз къазэрэхъо-щтыр кыIуагъ. Ащ ишIуагъэ-кIэ Iоф ышIэзэ пенсием кIогъэ цыфым гурытымкIэ сомэ мини 8-рэ 700-рэ мазэм кыратышт, социальнэ пенсиер сомэ мини 5-м къэхьушт.

— Пенсием кIощт цыфым мэзих фэдиз кыфэнагъэу итхылгъэр бгъэхьабырхнэ фае, — еIо Къулэ Аскэр-бый. — Ащ тетэу гъэпсыгъэ-ным пае тиIофышIэхэр ар-хивхэм адэлажъэх, непэ Iоф зышIэрэ цыфхэм ятхылгъэр IофшIэн кызытыгъэр пащэхэм игъом къаратынхэм анаIэ ты-рагъэты. Мыекъуапэ зыпштэ-кIэ, зыгъэIорышIэжышIэ ко-митетхэм Iоф адашIэ. Джащ фэдэу тиIофшIаплэ шылажъ-хэрэр къоджэ псэуплэхэм кIо-хэзэ пенсиехэмкIэ къэбарэу шыIэм цыфхэр ащагъэгъагъэх,

хэм ягугъу кышыIызэ, пащэм Iофыгъор зауIэмэ анаIэ тырари-гъэдзагъ. Ахэм ащыш 2010-рэ илээсым ищылэ мызэ кыше-гъэжъагъэу УФ-м Пенсиехэм-кIэ ифонд иIофшIэн зэхьокIы-ныгъэхэр зэрэфэхьугъэхэр. ПФР-м рагъэхьэрэ страховой тынхэм анэмыкIэу, джы шIокI зымыIэ медицинэ страховани-ем ифонди ащ фэдэ тынхэр ра-гъахьэх. Мы илээсым имэзихэу пыкIыгъэм ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ ичIыплэ органхэм мы лъэныкъомкIэ япшъэрлыгъэр дэгъоу агъэц-кIагъэх. Страховой тынхэу ПФР-м сомэ миллиардрэ мил-лиони 117-м ехьурэ кыIэкла-гъэхьагъ.

НахьышIум ылъэныкъокIэ ны (унэгъо) мылькым зэхьо-кIыныгъэхэр зэрэфэхьугъэхэр А. Къулэм кыыхигъэщыгъ. «УФ-м и законодательнэ акт зауIэмэ зэхьокIыныгъэхэр

афэшIыгъэнхэм, ны (унэгъо) мылькым кыыхахызэ зэтыгъо ахьщэ IэпыIэгъу зэраратырэ шыкIэм ехьылагъ» зыфиIорэ Федеральнэ законэу 2010-рэ илээсым бэдзэогъум и 24-м аштагъэм ишIуагъэкIэ кIэлэ-цIыкIухэр зэрыс унагъохэм зи-гугъу къэтшIыгъэ мылькым игъэфедэнкIэ амалхэр нахьы-бэу яIэ мэхьу. Непэрэ мафэм ехьулIэу ны мылькымкIэ ахь-щэу къаратырэр сомэ мин 343-рэ 378-м нэсыгъ. Ыпшъэ-кIэ зигугъу кышхьытшIыгъэ унашъом ишIуагъэкIэ зисабый ыныбжэ илээсыным кIэзы-гъэхьэгъэ унэгъо 200 фэдизмэ япсэуплэ амалхэр нахьышIу шыгъэнымкIэ ны мылькур кызыфагъэфедэ ашIоигъоу ялэу тхылхэр къагыгъэх.

ПФР-м и Адыгэ респу-бликэ Къутамэ екIолIэкIэ дэгъу-хэр кызыфигъэфедэхэзэ, ащ иIофышIэ пстэуми акIуачIэ рахьылIэзэ, гъэхьэгъэшIухэр

зэрашIыхэрэмкIэ зэрафэра-зэр къариIуагъ Къулэ Аскэр-бый. Ар къэзыушыхьахьхэрэм ащыш Къыблэ федеральнэ шъолгъырым имызакоу, Уры-сыер пштэмэ, лъэныкъо зэфэ-шъафхэмкIэ ПФР-м и Адыгэ республикэ Къутамэ пэрыт-ныгъэ зыIыгъхэм ясатыр зэрэ-хэтыр. Къадэхьугъэхэм къа-щымыуцухэу, яIофшIэн ра-гъэхьузэ, ренэу тиреспубликэ ыцIэ дахэкIэ агъэлузэ ыпэкIэ зэрэлъыкIотэштхэр икIэухым кышхьылагъ пащэм.

Джащ фэдэу мы илээсым имэзихэу пыкIыгъэм яIофшIэн-кIэ зыфэгъэгъэгъэхэ лъэныкъо зэфэшъафхэм кIэухэу афэ-хьугъэхэм афэгъэхьыгъэ игъэ-кIотыгъэ докладхэр къашIы-гъэх ПФР-м и Адыгэ респу-бликэ Къутамэ ипашэ игуа-дзэхэу Цуамыкъо Радмилэ, Татьяна Киселевам ыкIи Хьа-цIыкIу Маринэ.

КИАРЭ Фатим.

РЕДАКЦИЕМ КЪАТХЫХЭРЭ

Ным тидунай егъэдахэ

Дунаир къэзыгъэгъунэу, къэзыгъэдахэу тыгъэ нурэу тетыр Ныр ары. Ным нахь сакъ дуна-ишхом тетэп, губгъэни гухэкIи уашеухьумэ, шыIэкIэ дахэм тыфэзыщэрэр ны.

Къухьэбыбым иси, хы кIыIум тети, тикъэ-ралыгъошхуи тамэ готэу къэзыгъэгъунэрэр Ныр ары. Гъэсэгъэшхоу зызылтыти, врач Iазэу шыIэ пстэури зынапэр Ныр ары. Ным нахь гъэсагъэрэ нахь зафэрэ дунаим тетэп. Ныр зыгъэразэу, Ным гъабау, дахэу дзекIорэм Тхьэм насыпыр кы-ритышт, Ным иIорэр зышIомыIофым ухэтми уемыхьуапс, хьакъ иI.

«Хэта дунаим тетмэ анахь згъэрээщтыр?» — алуи пегъымбарым зеупчIыхэм, щэмкIи «Ныр ары» къариIуагъ. Ащ фэдизэу Къурланым шагъэлъэпIэрэ Ныр тэри дунаим тытетыфэ дгъэлъэпIэн фае. Зибыдзышэ IэшIу ыбгъэгупэ фабэ щытIуфагъэу, зыIаплI фабэ, зыIэ гъабау ренэу кытшызыфэгъэ Ным тэри тифабэ фэт-щэин, нэдгъэсын, ренэу дгъэгъушIон фае. ТипIугъ, тилэжыгъ. Цыфы тишIыгъ.

Ным исаугъэт дахэу, инэу тыдэрэ чыли къа-ли шыгъэуцужьхэр фаеу сэлъытэ. Сабыйхэм, кIэлакIэхэм ыкIи цыф пстэумэ гуфэбэныгъэ фа-шIынэу. Ным илэпIагъэ уасэ хэти фишIын, шы-сэтэхыпIэу тиIэн фае.

Нэу укъэзылгъыгъэм ыпшъэ кIон зэрэщы-мыIэр хэти пыгъэу ыгу риубытэн фае. Тхьэм кы-гъэхьугъэ цыфэу ыгъэлъэпIагъэмэ Ныр анахь лъаг ыкIи лъаплI. Джары ащ саугъэт фэгъэу-цугъэн зыкIыфаер.

ХЬАГЪУНДЭКЪО Шамсэт.

Мамхыгъ.

Пырамыбжыыр мэшъхьалъэ, шъхьадж илэпкъ еожьы

ИжыкIэ кышегъэжъагъэу Гъобэкъуае дахэкIэ ыцIэ раIо-щтыгъ, джыри анахь чылэ дэгъоу районым итхэм ар ащыш. Тикъуа-джэ цыф гъэсэгъабэ кыдэкIыгъ, ахэр тикъэралыгъо ичIыплэ зэфэ-шъафхэм ащэпсэх, ящытхэу арагъало.

Непэ зигугъу къэсшIы сшIои-гъор цыф акъылышIоу, еджэгъэ-шхоу, бэмэ дахэкIэ зигугъу ашIырэ Даутэ Юр ары. Тикъоджэ кIалэр мы лъэхьаным Мыекъуапэ щэпсэу, врач, ежэ иунаеу клиникэ иIэу мэлэзэ.

Юрэ зыфэдэр ымышIэу респу-бликэм бэ исэпщтын, цыфхэм ишIуагъэ аригъэкIыным ар ренэу фэхьазыр. ЗышIаплугъэ чылэм дэт амбулаторием мазэ пэпчэ сомэ миниш аосэ Iзэгъу уцхэр ащ кы-реты, Iоф зэрашIэрэ ямашинэ цы-кIуи афигъэцкIэжыгъ. Мы кIалэм иIэм нахь нахь мылькышхо зезы-гъэкIорэ Iаджи чылэми, къалэми адэсых, ау ащ фэдэу икьоджэ гупсэ фэгумэкIырэр макIэ.

Даутэ Юрэ Юсыф ыкьор 1941-рэ илээсым къуаджэу Кошхьаблэ кышхьыгъ. Мэфэ 20 ныIэп ащ ыныбжыгъэр ятэ заом защэм. Нэ-ужым ащ ымакIи ыльакIи уна-гъом зэхихьыжыгъэп. Янэу Сарэ

Мыекъуапэ дэт медицинскэ учи-лищыр кыухыгъ, Кошхьаблэ рай-он сымэджэщым Iоф щышIагъ ищытхэу аригъалоу. Сарэ зыдэ-сыгъэ чылэм, зыхэсыгъэ лIакъом ыгу ябгъэу шытыгъэп, ау янэ иза-къоу къэнагъэу, зыIыгыни шы-мыIэ зэхьум, Юрэ цыкIоу тыщым къэкIожыгъ. Джы кызынэсыгъэ-ми кошхьаблэхэр кыкIэупчIэх Сарэ, ащыгъушIэрэп. Ар кызы-кIожым, чылэм дэт амбулатори-ем пащэ фашIыгъ, цыфхэр ыгъэ-разэу илээс пчъагъэрэ лэжъагъэ. Сарэ щытхэу пылбыр тхылгъэ псау хьушт, ащ фэдэ бзылгъыгъэр зырыз.

Гъобэкъоу гурыт еджапIэр ды-шъэ медалькIэ Юрэ кыухыгъ, нэужым Саратов дэт мединститу-тым щеджагъ. Саратов ар нэIуасэ шыфэхьугъ Пэнэжыкыуае щыш Милинхэм япху Сарэ ыкIи къэ-зэрэшагъэх. Милинэ Сарэрэ Юрэ-рэ еджэныр кызаухым, Гъобэ-къуае къагъэгъэжыгъ. Зэшъхьэ-гъусэхэр мыщ бэрэ дэсыгъэхэп, Мыекъуапэ Iоф шашIэнэу кIуа-гъэх. Мыхэм пшъэшхьитIоу къа-фэхьугъэхэм апшъэрэ гъэсэнэгъэ зэрагъэгъотыгъ. Япшъэшъэ нахьы-кIэу Тамарэ ятэ кIыгъоу клиникэм Iоф щешIэ, медицинэ шIэныгъэ-

хэмкIэ кандидат. Ритэ педагоги-кэ шIэныгъэхэмкIэ кандидат. Юрэ ишъхьэгъусэ Сарэ Адыгэ Респу-бликэм изаслуженнэ артистк.

Тикъоджэ кIалэ медицинэ шIэ-ныгъэхэмкIэ доктор, профессор, Теуцожь районым ицIыф гъэ-шIуагъ, щытхэу тхылгъэу иIэр бэ. Ащ икIлиникэ къэкIох IэкIыб къэ-ралхэм къарыкIыхэрэри. Ежыри къэралыгъо зэфэшъафхэм ащэ-Iэ, лекциехэм къащеджэ.

Юрэ янэжэ кышегъэжъагъэу ыпхьухэм анэсыжъэу цыф дэгъу дэдэх, лъытэныгъэшхо сыди-гъуи афашIы. Ары адыгэ гушчы-Iэжъэу «Пырамыбжыыр мэшъха-лэ, шъхьадж илэпкъ еожьы» зыфаIорэр ситхыгъэ шъхьэу зы-кIыфэсшIырэр. Тикъоджэ амбула-торие шылажъэхэрэм ялэIуэкIэ мы тхыгъэр къэзгъэхьабырхыгъ. Юрэ иунагъо, иIахьылэу ыгу зы-фэгъухэрэм зэкIэми зынахь лъаплэ къэмыхьугъэ псауныгъэ Алахьта-лэм къаритынэу, ыгукIэ зыфаер кыдэхьоу илээсыбэрэ псэунэу, ищытхэу аригъалоу джыри бэрэ кытхэтынэу гъобэкъуаехэр фэ-лIаIох.

НЭМЫТГЭКЪО
Ибрахьым.

Гъобэкъуай.

Адыгабзэ зэтэгъашIэ

Нафэу зэрэшытымкIэ, адыгабзмэрэ урысыбзмэрэ Адыгэ Республикэм икъэралыгъуабзэ зэрэхъугъэхэр хабзэкIэ гъэунэфыгъэ хъугъэ. Ащ елытыгъэу адыгабзэр еджэпIэ зэфэшъхьафхэм ащызэзыгъашIэхэрэм япчъагъэ хэпшыкIэу нахьыбэ хъугъэ. Джащ фэд, адыгабзэр ежъ-ежырэу зэзыгъашIэхэрэм, ащ нахь куоу зыщызыгъэгъуазэхэрэм япчъагъи хэхъуагъ. Гъэзетым кыхъэхэрэм зэреджэхэрэ тхыльхэм адэтыр кыыкIамылотыкIыжъэу, джы ахэм адэтым хэгъахъо фашIы, нахь куоу къагъэлъагъо.

Гъэзетым кыыхиутыштхэр адыгабзэкIи, урысыбзэкIи зэдакIоу зэрэтхыгъэхэм шIогъэ гъэнэфагъэ кытынэу тэгугъэ.

МАКЪЭР

1. Макъэм икъэхьукI

Макъэр псалъэу къэтшIырэм щыщ Iахъэу пкъынэ-лынэхэр хэлажъэхэзэ гъэпсыгъэ хьурэр ары.

Макъэр къэтгIо, зэхэтэхы.

Пкъынэ-лынэ зэфэшъхьафэу макъэмэ ягъэпсын хэлажъэхэрэр мыхэр арых:

- тхъабылхэр
- жыкIопIэ чыир
- мэкъэшI бзэпсхэр зыхэт чыишъхьэр
- жэкIоцIыр
- бзэгур
- IупшIэхэр
- цэхэр
- пэ кIоцIыр.

Тхъабылым кыкIырэ жьым кIоплитIу иI: жэ кIоцIымрэ пэ кIоцIымрэ.

Тхъабылым кыкIыгъэу жэмкIэ къэкIорэ жьыр макъэмэ янахьыбэмэ ягъэпсын хэлажъэ. Макъэхэу [н], [м] зыфиIохэрэр къаIохэ зыхьукIэ, жьыр пэ кIоцIымкIи макIо.

IупшIэхэр, бзэгур, бзэгум игузэгупI, бзэгу лъэдакъэр, Iушъхъэ шъабэр, бзэгужьыр мэкъэ гъэпсыным анахь инэу хэлэжъэрэ пкъынэ-лынэх.

Макъэмэ якъэIон анахь чанэу хэлажъэхэрэр бзэгумрэ IупшIэхэмрэ.

Ышъхьагырэ цэпэшIуанэхэм ацып, ышъхьагырэ цэпэшIуанэмэ яжэкIоцI кIышъу, цэлхэр, Iушъхъэм иублапI, Iушъхъэм игузэгупI — мыхэр макъэм игъэпсын нахь макIэу хэлажъэх.

Жъэу тхъабылым кыкIыгъэу къыдэттIупшырэм игъогу тетых мэкъэшI бзэпсхэр, бзэгур, IупшIэхэр, цэхэр. Ахэр хэлажъэхэзэ, макъэхэр гъэпсыгъэ мэхъух.

Жъэу къыдэттIупшырэм шъхьафитэу, пэрыхъу IумыкIэу жэ кIоцIыр къызэпичы зыхьукIэ, мэкъэзешхэр гъэпсыгъэ мэхъух, жьыр жэ кIоцIым пэрыхъумэ шяуалIэ зыхьукIэ, мэкъэзэращхэр гъэпсыгъэ мэхъух.

Шъуналэ тешъудз:

Макъэм итамыгъэ скобкэ плIэмыемэ адэтэу къагъэлъагъоу хабзэ. Арэуштэу зыкIашIырэр макъэр буквэм (хъарыфым) хэмыкIокIэным пай: [].

АДЫГАБЗЭР	АДЫГЕЙСКИЙ ЯЗЫК
Гъозэ гушыIэхэр:	Контрольные слова:
адыгабзэ	адыгейский язык
адыгабзэхэр	адыгские языки
адыгэ литератур	адыгейская литература
адыгэбзэ учебник	учебник адыгейского языка
адыгэбзэ дах	красивая адыгейская речь
адыгагъ	адыгский (адыгейский) этикет
къэбэртэябз	кабардинский язык
щэрджэсыбз	черкесский язык

«Узэмыгугъурэр кыогу-гъужьырэп» зыфиIорэ гушыIэ зэгъусэр сыд е хэт фэгъэхьыгъэми бэрэ аIоу зэхэтэхы. Уегу-пшысэмэ, ащ хэлъ зэрэщылэм уеуцуалIэ.

Чыгур дунаишхом ны папкIэу иI: ащ ыбгъэгу зэкIэ псэ зыптыр щэхъые, щэтIэмы, щэ-шъхьалъэ. Псыхъуи, къушъхьи, хышхуи, хыкъуми, мэзи, куанди, а зэкIэм апшъэжъэу, къялэгэкIэу щыт цIыфи апсэ чIыгум кыщечежъэ. Чыгум тегъашхэ, тегъэунэ, теухъумэ. Чыгур — лъапсэ, къежъапIэ, чIыгур — пытапIэ.

Ижъ-ижыжыкIэ, акылы-шIохэм ягулътэ ин кыпкырыкIэу, Чыгум боу осэшхо фашIыштыгъ, алэжъыным, фэсакъхэу аухъумэным дэшъхьахыштыгъэхэп, фыгу-цэ-лэжыгъацэу кырахырэ пэпчъ шыкур тырашIыкIэу, тхъагъэлыджым шIолIыкIыштыгъэх.

Сщыгъупшэжыырэп. Ащыгъум тыщIыкIугъ. Сянэжъ ищагу пхьорэльфи, нэмыкIи, гъунэгъу сабийи тызэхэтэу тыщиджэгущтыгъ. ПхъэупкIэтапIэм дэжэ щыт пхъэгулъ чыгышхом тычIэсыгъ. ПхъэкъутэпIэ такъэм хэлъ обзэгъур тащыщ горэм къыштагъэу, изэщ ригъэкъугъэу, джау чIыгум хилумэ, кыыхихыжъэу шысыгъ.

— Пхъэчыпэ упкIэтэгъэ IаплIым лъыIэбэгъэ сянэжъ кIа-

Чыгур езэщыгъ

лэм ышIэрэр ыльэгъугъ, къэгумэкIыгъ.

— А, синанэгущ, пшIэрэм фэдэ цIыф ешIа, — ар къегыигъ Шъхьахъурае. — Обзэгъу кIэлъыкIыгъэр сыд пае Чыгум ыпсэ хэбгъаIэу хапсэра? — КIалэри штагъэу кызщыпкIи, обзэгъур пхъэм хилужыгъ.

Джащ фэдэу кIэлэджэгум хэт горэ бэщкIэ Чыгум соми «шIоп!» аIоти кытфадэщтыгъэп. Адэ джыры?!

Джы хэти ышъхъэ закъо зыгорэуштэу хехымэ мэгущIох, хэта Чыгур зышIолофыр?

Мэзи, губгъуи, шъофи, гъэхъуни, урамышхуи, лъэслъагъуи — цIыф лъакъор зынэсырэм икъун атырагъэхъыкIы. Апч къутэгъэ шышъыым мы мэфэ жьоркъхэм нэр егъэуткIопкIы. КъашIэ ащ фэдиз апч тэкъофэ убыгъэр къэлэ урами, унэшхо шагуи, натIи — тыдэкIи адиз зышIыгъэр. Узылъымыплъэжыным, имыщыкIэгъэ зэфэгъэгъужым мыхъуштыр къа-кIэкIо. Къэбзэныгъэ шапхъэр зэклифэзэ, кIэлъэшъугъэм «ынэгу кырехы» — джары апч убыкIыгъэм икъэхьукIэр. Апчыр жъунэп, тклунэп, чыим инэгъэ

къупшъхъэм е мастэу пкъышъо-лым хэльым афэдэу уигъэтхъэна? Уигъэтхъэнэп — чIыгур ыпсэ хэлэжъэу, жъажъэмэ, фафэ а зэкIэм ашIы.

ШIой пыдзэфэ муыхыжъэу самэу къалэм дащи, шъхьадж нэдэпIышIэ зригъотэу мо-кIэ, мыкIэ щыритэкъуи, агъэсты фэдэу ашIымы, нэмыкIымы, Чыгум гупсэфэу жьы кырагъэщэжъыр-рэп. Мыхъуштыр зэпшIылIэу, мыхъуштыр зэптэкъулIэрэ Чыгуми, псэ иIэба, кыххэлэ, аужыпкъэм, мэсымаджэ.

Чыгум непэ сыд рамышIэ-жыырэр?! Фаехэмэ еох, фаехэмэ агъэсты, фаехэмэ ащэ, фаехэмэ... Ащ фэдэ жъалымыгъэ фыщытыкIэм Чыгур езэщыгъ. Тхъэшхом кыгъэшIыгъэ пстэумэ уахадэмэ, Чыгур анахь бгъэлэпIэн, уеубзэн, уешIушIэн, уухъумэн, уфэрэзэн зэрэфаер ащэгъупшэ. Зао щымыIэу (тыщыухъум) зыгорэм ишъхъэ-псынкIагъэкIэ сыд машIоха ащ тырашIыхъэхэрэр?

Гъэмэфэ анахь пэзэзэу, «чIыгум кIэнкIэр кышъэжъэ» зыфалорэм, тутын ныкъостафэми, сырнычэу блэрэми, машIоу хэкIым кIэбдзагъэми, аужыпкъэм, унэм ит газ хьакуми

АДЫГАБЗЭР

Гъозэ гушыIэхэр:

адыгэ литературабз
 диалектхэр
 абдзэхэ диалект
 бжъэдыгъу диалект
 кIэмгуге диалект
 шапсыгъэ диалект

АДЫГЕЙСКИЙ ЯЗЫК

Контрольные слова:

адыгейский литературный язык
 диалекты
 абадзехский диалект
 бжедугский диалект
 чемгуйский (темиргойский) диалект
 шапсугский диалект.

(Джыри кыыкIэлъыкIоцт).

ЦIЫФЫМРЭ ЧIЫОПСЫМРЭ

ГугъуемылIыныгъэ шъхьахынагъэр Кавказ къушъхъэм анахь лъагэ хъужыгъэ. Чыгур езэщыгъ, бзэ Iумылъымы, мэкIатэ, гупсэфэп.

Природэм (чIыопсым) уфэ-сакъын, уеубзэн, бгъэкъэбзэн зэрэфаер наукъэми, диными къаIо. Ау тэ ахэми тапылъэп, тызыпыл-ыри къэшIэгъуай.

Зымафэ Мыекъуапэ къэлэ парк кIыбымкIэ, бассейнэм ыпшъэкIэ, кIыкIыкIэу чыгышъо кIышъоу стырэм зи къащымышъоу нэгбырабэ ебгъу-кIуагъ, ауми гумызэгъэхэм яхъатыркIэ ар агъэкIосэжыыгъ. Зы жьы кыилыгъокIэ ащ кы-кIэкIон ылгэкIыштым тежъугъэ-гупшысэба! Хъуштыр зыхъухэ-кIэ пIуи, пшIи пкIэнчъэу къэнэ-жыштыхи.

Чъыли, фаби, Iаи, IэшIуи цIыфхэм нахь агу зэфызэлухыгъэу, яIорэ яшIэрэ зэхэлъэу зэдэщэчымэ, тапэкIэ, тянэжъ-тя-тэжъхэм ялъэхъан зэрэщытыгъэу, Чыгуми Тхъэми агу кытэбгъэ-штэп, лажьи, хъакъи тиIэштэп.

Жъалымыгъэм, къэрарынча-гъэм Чыгури, Дунэешхори язэ-щыгъэх. ШIукIэ тыжъугъакIу, шIукIэ тыжъугъаплъ! КIючIэ-шхоу щыIэм зэкIэ джашыгъум ычIыпIэ ригъэуцожьышт. Тифэ-бэшхуи, тигопэшхуи зыкызэ-пырагъэзэнышъ, гупсэфыгъо гуапэри тагъэгъотыжъышт.

МАМЫРЫКЪО Нурмет.

Изучаем адыгейский язык

Как известно, законодательно подтверждено, что адыгейский и русский языки являются государственными языками Республики Адыгея. В связи с этим заметно увеличилось количество людей, изучающих адыгейский язык в учебных заведениях. Увеличивается и количество людей, самостоятельно изучающих адыгейский язык или углубляющих свои познания в нем. Предлагаемый материал не повторяет учебники, а дополняет и углубляет приобретенные знания. Самостоятельную ценность представляет то, что весь материал параллельно дается на двух соотносительных — адыгейском и русском — языках.

ЗВУК

1. Образование звука

Звук — членораздельный элемент речи, образуемый при участии органов речи.

Звук произносим, слышим.

Органы речи, участвующие при образовании звуков, следующие:

- легкие
- дыхательное горло
- гортань с голосовыми связками
- ротовая полость
- язык
- губы
- зубы
- носовая полость.

Воздух, выдыхаемый из легких, имеет два пути: ротовая полость и носовая полость.

Поток воздуха, идущий из легких через рот, участвует в образовании большинства звуков. При произнесении звуков [н], [м] часть воздуха идет и через нос.

Губы, передняя часть языка, средняя часть языка, задняя часть языка, мягкое небо, язычок являются активными органами речи.

Наиболее активными органами произношения являются язык и губы.

Край верхних передних зубов, внутренняя часть верхних передних зубов, альвеолы, переднее небо, середина неба являются пассивными органами речи.

На пути выдыхаемого из легких воздуха стоят голосовые связки, язык, губы, зубы. При участии этих органов речи образуются звуки.

Если выдыхаемый нами воздух свободно, без препятствия проходит через ротовую полость, то образуются гласные звуки, если же воздух встречает препятствия в ротовой полости, образуются согласные звуки. Обратите внимание: знак звука, как правило, показывают в квадратных скобках. Так делается для того, чтобы можно было отличить его от буквы: [].

Псылушъо хатэр

Ютэжъ клэкл

Заор кло зэхъу лъэхъанми, текло-ныгъэр къызыдахыгъэм ыуж илээс заулэхэми аклуачлэ зыфырикьущт чыгу алэжыын фитыгъэх тикъодждэхэр. Ащ хэбзэ Иоф хэмыллыгъэу плон плэкълыштэп. Лъэхъэнэ кыинхэм тхымыклэгъуабэ зыщэчыгъэ, зыклэхэкълыгъэ цыфхэм закырагъэлэтыжыын гухэлъ ялагъ. Зэрэнафэуи, мышхъахынэхэм ар дэгъоу къадэхуштыгъ. Чыжъэу сыд пае укложына, лы зэрымыс унагъоу (ятэ заор къежъэным ыпэкълэ идунеа ыхъожыгъагъ), шъэожыитлурэ тьанэрэ тьанэжърэ ащэху тымыхъоу, шагу хатэу гектар плланэм къеху зыдэлгыгъэм фэшхъафэу хэтэ тедзэу е, нэмыклэу къызэралоштыгъэу, губгъо хатэу тфыунае тылэжыштыгъэмэ!

Хэлэжъэу тызидэсыгъэр хэтэ-тедзэкълэ къытатыжыгъап. Пшыщэ къыоу, тыдимыгъэсы зэхъум, тыкэкъоши, чылэбгъум, джы гупчэ хъугъэм, унэ шытфашыгъ. Шъхъацыгъунэкълэ заджэхэрэ чыплэу къуаджэм икьокълыплэ шылэ орыжымрэ Пшыщэ икьэгъээгъурэ азыфагу илэ чыгуым хэтитлур шытил, Бгъошэтыку, Пшыщэ пиутыгъэ клэтыкум, зы хатэ, Псэялэм джыри зы хатэ ащытэлэжыкх.

Убэлахэмэ, о зэгъашлэ, уянэ колхозым хэтэу, уянэжъ трактористхэм япщэрыхъаклоу хэтих блэжыын, лупхыжыын зэрэплэкълыштыр. Бэрэ ащ сэри сегупшысэжъэу къыхэкълэ. Хэкълыплэхэм салэхъу, тыклэла-гъэми, тлэгъугъэмрэ зэхэтхыгъэмрэ джэуап къахэтхы тшоигъоу иклэрыклэу а лъэхъаныр тынэгъу клэтыжыкх. «Уцогъу горэ ямылэмэ, лы зэрымыс унэгъожыем хэтих ылэжыын ылэкълына?» — алоу зэхэтхыштыгъ. «Ятэжыым ятэу Исхакъ уцогъоу клэтыкум шырилагъэхэм къафагъээжыгъэу къычлэкълы» зылохэрэми тарыхыплэштыгъ.

Хэлэжъ хатэм зэшитлур тыщы-плэ зыхъукълэ, табгъукълэ чыгу тедзэ

щызилагъэ лы зышлугъоу Ибра-хымэ зигъэпсэфынуу зэпыугъо ышын зыхъурэм къытэкълуалэ-штыгъ. Кыттытхуштыгъ: «Мэ-шэлахъ, мэшэлахъ! Сыдэу зэде-жъугъаштэу, дэгъоу шыупклэрэ... Шъуанэрэ шъуанэжъырэ ладжи жъугъэгъушлоных».

Ащ нэужым Пшыщэ тычъэнышъ, зыккъылэдгъэонэу къытилоштыгъ. Ащ шлуагъэу къытырэм тэри ты-щымыгъуазэу шытыгъэп. Псым тыккъыдефыфэ Пшыщэ лушъо ты-лукълыштыгъэп. Зызыдгъэпсклырэ нэужым клочлакълэ къэдгъотыгъэм фэдэу, иклэрыклэу лощлэным зет-тыжыштыгъ. Хэлэжъри дэгъоу къытатэштыгъ, зэрэхэтымынэжы-гъэр игуапэм фэдэу, натрыф бэ-гъуагъэкълэ, джэнчы цэшхокълэ, тьанэжъ цыхъан джэнчыклэ еджэ-штыгъ, къэбы джадэхуу быргы-тлыргыхэмклэ, нэбгырэ зытлу умы-хъоу кум фимылхъэштыгъэхэр!

Хэлэжъым пэчыжыагъэп тьанэжъым ятэу Исхакъ иклэтыкуклэ заджэштыгъэхэр. Араы джы къы-зынэсыгъэм уцогъухэр зыщыды-рилагъэхуу къалотэжъырэр! Ау хэ-мыллыр Иофым сыд пае хэплъ-хъан, ахэм яшлуагъэ хэлэжъым къыщытагъэкълыштыгъэу зыкли те-гуцэфагъэп. Ау гъэшлэгъонхэр къы-зыщытэхушлэштыгъэхэр Пшыщэ лушъо пэлулэшъоу хатэр тылэ-жы зэхъур ары.

Хашъом клоным ыпэкълэ сыхъат горэ шылуу мы къогъум тьанэ зэ-шитлур тыккъыкуиштыгъ. Кыт-хэтэу хатэр зедатплэштыгъ. Уцым зэлыштыгъэ натрыф цыкълухэр ты-мышлахуу итымыупкълыным тыналэ

атырытигъадзэштыгъ. Етланэ кол-хозникхэр къежыагъэхуу зылэгу-клэ (къуаджэр псылушъом пэчы-жыагъэп), зыккъытфигъазэти, къы-тилоштыгъ: «Зыжъугъэпсэфызэ, игъорыгъоу шыупклэ, тыгъэр къы-дэклуаеми, псым зычлэжъугъаозэ шыушы...»

Етланэ, хатэр тпклэзэ тызынэсы-мэ шлоигъом нэфаплэ къыфишлы-штыгъ. Щэдэжъо дэхъажэ ашы зыхъукълэ, тэдэжъ къыдырекълэжы-штыгъ. Зэрэдгъэгъушлоным, гуапэ зэрэщыдгъэхъуным зэкълэ клуачлэу тилэр етхыллэштыгъ. Чылэтагъэзэ тилоф дэгъоу зэклатфэштыгъ. Кы-зыфабэкълэ, тьанэ къызэрэтилуагъэу, тычъэти, Пшыщэ зыщычлэдгъа-штыгъ. Чыжыагъэп, хатэр псыхъом ылушъо пэлулэшъоуагъ. Тызы-пшыкълэ: «Пшыщэ къэджэ!» — тлоуи зышитлур клэлэштыгъ. Щэ-джагъо нэс джауштыгъ псыхъор зы-тфызыхым нахъ мымаклэу къызэ-пэдгъаджэштыгъ.

Тьанэ чыплэу къытфигъэнэфагъэм метрэ заулэкълэ ыпэ тыккъэклотагъэу къызырихыллэжыкълэ, дунаир фи-кълэжыштыгъэп. «Арэп, машинэ шыухъугъа?!» — къытилоштыгъ.

Джауштыгъ, адрэ хатэхэри къызэ-рэтажэхэрэр зыщытымыгъэгъу-шъу, тлэкълэ къызырихылуу тылажэ-штыгъ. Длэжынымыклэ псынкълэ къытфэхъухэрэри хатэмэ ахэты-гъэх. Шъхъацыгъунэ ятлонэрэ хатэу шытилэм тыфэрэзагъ. Чэтыукълэклэ заджэхэрэ уцэу хатэм къыхаклэрэр пклэгъошлугъэ. Имыупкълыми, узэ-рэнэсэу зэпызыштыгъэ. Бгъошэты-ку хатэу шытилэм анджырэфэу шыоу зыхашыкълырэу къыщыдгъэ-

кълыштыгъ. Зэ упклэмэ икьущтыгъ. Псэялэм шытилэ хатэм нэшэ-хырыбдыз шытлэштыгъ. Тэ тизэ-къуагъэп, зэрэкъуадж. Мыщ пэса-клоу илагъ тиунэкъошъу Шыхъан-чэрые. «Уцым къыхэшъушымэ икьущт, — къытилоштыгъ, — армырмэ къаклакълэрэм тыгъэр егоошт. Сэри сылгыплэштыгъ ащ, адрэ хатэхэм шыуэрафырикьу...»

Джауштыгъ — джауштыгъ уах-тэр клоштыгъ. Етланэ псылушъом пэлулэ хатэр тпклэ зэхъум зыгорэм гу лыиттэу едгъэжыагъ. Фабэм ти-гъэпагъэу, Пшыщэ зыщычлэдгъао хъумэ, шхъонтлашъо атеоу, уцым къыхэц-къыхэмышхуу зыгорэхэр, япчъагъэкълэ тлум нахъ мымаклэу хатэм хэтхуу сэлэгъух. Сшына-хыкълэ еслон сэлэ шхъаеми, еж-ежырэу ылэгушъу нахъ сшлотэ-рээуу зысэушъыфэ. Сфэмышылуу мыщ дэжыым есэлэ: «Хэтэ лъэны-къом опла?» Слорэм пымылэу, тхъэжъэу псым зычлэгъао.

Зыбгъэпсклы зэпытмэ, хатэр хэт ыпклэшт, псы гуантклохэр къыт-пычыхуу къыклэтэлэжыкх. Тызы-щыпклэштыгъэ чыплэм тыккъызэ-сыжыым, ынэ бырылэуу сшына-хыкълэ къысэплыгъ: «Тишлуанэхэр мооп ныла зыдэщылыгъэхэр? Зы-горэ тфэпклэгъэмэ сшлэрэп... Ола-хъэ ари дэгъум»...

Ятлонэрэ мафэм тыпклэзэ тызы-нэсыгъэ чыплэм гъэнэфаплэ фэт-шыгъ, Иофым хэхъухъэрэр зэдгъа-шлэ тшоигъоу.

Щэджагъо мыхъупэзэ, псым зы-члатф-зыккъычлэтфэжы, псылушъом пэлулэшъоу хатэм тыккъызы-хэхъажыым тлэгъугъэр гъэшлэгъо-ны: метрэ зыбгъушпыклэ тигъэу-нэфыплэ блэклэу хатэр зыгорэм ыпклэгъ... Тызэплэ-тыккъызэплэ-жышъ тыштыт. Тфэмылэклэу зэ-шитлур къытлуиутыгъ: «Ащ фэдэ мэхъуа?!»

Арышхъаеми адыгэмэ пклэнчъэу алуагъа «Зыфэдэ мыхъурэ шылэп?!»

Чэщ шахъохэр

Ютэжъ

Чэщым тхъагъоу къылэкълэп-хын плэкълыштыгъэм шэхъоныр апэрэмклэ зэраштыр зыушэтыгъэ хъэблэ клэлэ купымклэ дэгъоу дгъэ-унэфыгъэ. Нэбгыритф-хы тыхъоу, бжыхъэр джыри чылэм фимы-гъэзагъэу, гъэмафэм ыкълочлэ фабэ ытынэу зыщыфэмыем, лэжыгъэр зэрахыжыгъэ губгъоу уцыр хъо-псагъоу къызыщыкълыжыгъэм мэ-фэкълхэр шыредгъэкълэжыгъэу чэщ шахъоу Ахъмэд насып къытетэ. Апэ цыхъэ къытфимышлэу ыкълэ на-хыжыгъэу Шумафэ тхэтэгъэ нахъ мышлэми, ежъ чэщ реным тигъу-сагъэ. Цыхъэ къытфимышлэу зы чэщыр мэкълалоу шытыгъэнклэ хъун, ау тиушэтыныр Иофым къызэрэ-хахъэрэм гу лытымытэнэу къыгъэ купэу тызэхэтыгъэп. Сыдэуштыми чэщ шэхъокълэныр къыдэтхын тлэ-кълыгъэ. Ар еджаплэм тызымыкло-рэ мафэхэм атэтэгъафэ. Гъэшлэгъо-ныр нэбгырихым азыныкъомэ Шу-маф ацл. Адыгэмэ ижыкълэ шыр яклэсэу зэрэштыгъэр дгъэгъуаштэ-рэп. Шумафэхэр зэхэтымыгъэкълэ-клэнымыклэ ныхэр лэпылэгъуу къыт-фэхъух. Ныр цлэ гъэкълэ аломи, мыш дэжыым ащ тэ тегупшысэ-рэп. Шумэфишъу тхэтэм мырзу-штыгъэу тьаджэ: Шъхъэкълхэр, Нэбал, лупсыгъу. Етлани шлагъор, ацлэ шыпкълэу узыджэкълэ, ащыщ горэ къэплэштыгъ. Ау янэ цлэу къа-тыригъэнагъэр зяпклэ, къежэшты-гъэхэм фэдэу, зыкълэпхуатэ. Тэри, клалэхэм, ащ гушлуагъо горэ хэтэ-гуатэ. «Уянэ цлэ дэй къыпфисы-на?» — тэр-тэрэу зэтэлэжыкх.

Нэбгыритлу зэфэдэу къэхъурэп ало. Ащи зыгорэ хэмылэу шытэп. Ар сэгъаорэр чэщ шахъоу Ахъ-мэд ыкълэу Шумаф ары. Къэлопэн хъумэ, Шъхъэкълхэр ары. Илээс зытлукълэ тэщ нахыжъ. Ау тызы-кълэдэлурэр ащ пае закълэп. Тэкълэу шлагъэу Шъхъэкълхэм тызэхъу-псэ горэ дэтэшлэ. Зэ, зы закълэу нэ-мылэми, шым къефэхыгъэп. Тэ, клэлэ бзэджэ-шыкълэе купэу ты-зэхэтхэмклэ, тызэмысэжыгъэу шы-лэп: шым Шъхъэкълхэр тетэгъэ-тлысхъэ, шхолоур етэгъэтлупшы. Етланэ ошлэ-дэмышлэу ташыш-шым ыкълэклэ кыхъэ. Дэштэ-дапклэу Лъэкълхэр, джары шым тызэреджэрэр, ечъажъэ. Ары-шъхъаеми Шъхъэкълхэр сысырэп. Шым хэмыкълыхъагъэмэ, шыщ мы-хъугъэмэ зэгъашлэ.

Шъхъэкълхэм ащ пае ынэ къы-ригъэкълыштыгъэп, зышлэшыжы-штыгъэп. Тэщ нахыжыкх, тэщ на-хыкх, сыд еусагъэхэми, Лъэкъл-цэм къырагъэфэхын, рагъэдзын алэкълыгъэп. Гъэшлэгъоныр умы-гъэшлэгъон плэкълына? Ятлонэрэ Шумафэм, Нэбалэм, сфэмышылуу сеупчылэ. Джэуапэу къытыгъэм сигъэлэсагъ: «Ахэм ялэпкэ джаш фэд, къзыгухъумэрэ уцогъухэр ялэ. Джары алоу сэ зэхэсхыгъэр». Сэри

ащ фэдэ къэбар зыпылэ цыфхэу къуаджэм зигугъу шашлэхэрэм са-щыгъуазэти, зэхэсхырэ сшлошъ-хъунымыклэ псынкълэ къысфэхъугъ.

Мазэу зэрызым плэпызырэр къэ-штэжыын зыфалорэм фэдэу къе-гъэнэфы нахъ мышлэми, чэщырэ машло тэшлы. Бжыхъэм джыри ифитныгъэхэр ымыштагъэхэми, чэщырэ чылэтагъ. Зыдгъэфэбэ-ным пэе закълэп машло зыклэтыш-лэу. Къэбтакъо зилэхуу тхэтхэм къа-хырэп тэгъажъэ, къытлутэкъоу, тлэмэ тьапщэжыкхэу тытхъэжъэу тэ-шхы. Щэ, къундысыу къыздэзы-шыхъэрэри тхэтых. Къэбтакъор чым темынэнымыклэ ащ ишлуагъэ къэкълэ. Шымэ талэплэу, мылэ-хъагъэхэми, чыжъэу тклэрыкълэ-хэрэп. Цыфмэ уапэблэгъэным шлуагъэу хэлъыр бэшлагъэу къызы-гурылогъэ псэушхъэхэм гур ащэ-фы. Тэщ фэдэу ахэми мэшлоур чы-жъэ къашлэрэп. Къагурылоу къы-члэкълы: чэщ машлом узыфэзы-къудырэ клочлэшхо горэ къыпкы-рэклэ. Уеплэ зэпытыгъэкълэи узэ-щырэп, гупшысэ зэфэшхъафхэр гум къышгъэпэжыгъэх.

Машлом имэфэкълэ чэщ шахъо-тышылэ хъумэ гъэшлэгъонэу ретэ-гъэкълэклэ. Натрыф шэпкыкълэ ушъэгъэ джоритлу къыздэтэхы.

Чэщыгум, джырма тыгъужымэ якъежыгъуба зыщыплоным, зы джорэм машлор хэтэгъанэ, адрэ хэмыгъэнагъэу етэхыжъэ. Джо-рэу машлор къызыпылэжырэу хъураеу къетфэкълэзэ тапэ етэгъэ-хъу. Шлу зэрэщымылэр тыгъужымэ ятэгъашлэ. Джорэр зыстылкълэ, адрэм чым тегъэгъэ стафэхэмклэ клэтыгъэнэжышъ, мэшлоум къы-фэтэгъээжыкх. Кълэгушъу зэфэны-гъэр ишапхъ. Машлом имэфэкълэ зи хэдгъэнырэп. Пчыхъэ къэс джорэр зыхыжыжэштхэр зэблэтэхъух.

Чэщым укълэдэушхыным нахъ тхъагъо хъужырэпштыгъ. Шлу хъу-хэрэм япырхы макъэ къызэрэтфэ-разэхэр къытагъашлэм фэд. «Шлуи-тхъагъо сыхэнырэп» елом фэдэу бзыу горэм макъэ къегъэлэу, Пшы-щэ мычыжъэу лушъашъэзэ, ыпэ регъэхуу, уцу зымышлэрэ мэшлоку-мэ ябыу, ягырэ макъэ тхъакълэу къегъатхъэ. А зэкълэ зызэхэхэкълэ, гъашлэм иорэд гум шыщ зэрэхъу-гъэр къызэхэошлэ.

Нэфшыагъом Иофыр факло хъу-мэ, чыер нахъ къыттео. Мэшлоум упэлулэу учыеныр зэрэлэшлур зэкълэми зэхэтлэагъэ. Огъу-огъоу чэ-щым нэбгырэ тлуритлоу тэчыне. Чыялэ зыддзыхэкълэ, нэмыклэхэм мэшлоум гушлуагъор пкълыхъэтэу цагъоты.

Шымэ янахыбэхэми загъэ-шхэкълэгуу загъэпсэфы.

Чым шыхъурэ-шышлэрэм къы-лышлэу, къехъуапсэу мээс шхъа-тлабгъор ташхъагъэ ит...

ПЭНЭШЬУ Хьазрэт.

Иорданием щашэ, Москва кыыщыхауты

Иорданием илэшхъэтетмэ зэхашэгъэ мэфэкл зэхыхэм ахэлэжыагъэх Адыгейм, Къэбэртэе-Бэлъкъарым, Къэрэцъе-Щэрджэсым культурэмкIэ ялофышIэхэр. СурэтышI ыкIи архитектор цIэрылоу Бырсыр Абдулахь Мыекъуапэ кызыгъэзэжысым гуыцIэгъу тыфэхъуэ.

— Гъогу сытехъаным фэшI Адыгэ Республикэм культурэмкIэ иминистрэу Чэмышшо Гъазый зэхэщэн Iофхэр дэгъоу ыгъэцIагъэх, лъэшэу сыфэраз, — еIо Бырсыр Абдулахь. — Иорданием тызынэсым дахэу кызырэт-пэгъокыгъэхэр гуыцIэкIэ икIоу кысфэлотэжышIтэп.

— *Хэта уигъусагъэхэр?*

— Къэбэртэе-Бэлъкъарым щыпсэурэ Цырымэ Руслъанрэ Къэрэцъе-Щэрджэсым щыщ ХъагъундэкIо Мыхъамэтрэ сигъусагъэх. Ахэр сурэтышI цIэрылох, лъэпкIэ Iофыгъомэ агъэгумэкIы-рэ цыфых. Сурэтхэм якъэгъэлъэгъонхэу Иорданием шыкIорэмэ тахэлэжыагъ. Амман културэмкIэ и Гупчэ щызэхашагъэм ухэлэжыаныр щытхъу зыхэлъ пшъэрылхэуи кытаIоштыгъ. КултурэмкIэ пашхэр, журналистхэр кытIуагъэх, Адыгэ Хасэм иIофхэм ягъэцIэп пылты-хэу Хъурымэ Хъэсан, Iээщ Мыхъамэт, нэмыкIхэри. Ахэр цыф кызырыкIохэу сIыгъэрэп, гуфэбэныгъэу кытIуагъэхэр щыIэныгъэм щыпкырашI. Лъэшэу яшIуагъэ кытагъэкIыгъ.

— Ансамблэу «Нэфым» Иорданием шъушылуагъэба?

— Тылуагъ, тилъэпкIэ агъэбэгъуагъэу сэлъыгъ. Концертхэр дахэу тикIалэмэ къатыгъэх. Адыгэ шъуашэр ашыгъэу пчэгум кызыхыгъэхIэ, адыгабзэкIэ къэгущыIэхэ зыхъукIэ уагъэгущIорэ кIодыеп, уарэгущо.

— Иорданием ис тилъэпкыгъэм сыда яшъуагъэр, сыда кыафэшъуIотагъэр?

— КIэлэцIыкIумэ адыгабзэр зэрагъашIэ, уадэгущыIэмэ уагурэIо.

— Лакъомэ уаIуагъэу кытIэпIоагъ.

— Абыдэмэ, Хэкужхэм, нэмыкI лакъомэ яхасэмэ ташылагъ. Чыгу яI, дахэу мепсэух, ау гумэкI ямыIэу кытаIуагъэп. Тимылъэпкыгъэу бэ къахэс хъугъэр. Ащ кыыхэкIэу тишэн-хабзэхэр, адыгабзэр чIанэнхэмкIэ шынагъо яI. НэмыкI културэм ифэмэ-бжымымэхэр кыатырехъэх.

— Сурэтэу шъушыгъэмэ сыда кыараIолагъэр?

— ТилъэпкIэ итарихь, икульту-рэ афэгъэхыгъэ сурэтхэр ашIо-

гъэшIэгъоныгъэх, ащэфыгъэхэри, кытIэлъэлъухэзэ кыащIотэжыгъэхэри кыахэкIыгъэх.

— Абдулахь, журналэу уапашхъэ илтым уисурэт ит. ТичIыгу илэс зэфэшхъафхэм кызыухъумагъэмэ апае Мыекъуапэ шагъэуцшIт саугъэтым ипроекти журналым ит. Iофым тыщыгъэгъуазэба.

— Урысыем икультуторхэм-рэ архитекторхэмрэ ятворческэ зэнэкъокъу сыхэлэжыагъ. Саугъэтым итеплъэ сурэт шыгъэу зэхэщакIомэ зафэсэгъэхым си-лофшIагъэ кыыхахыгъ, щытхъу

тхыль кысфагъэшъошагъ. Москва кыыщыдагъэкIыгъэ журналым кыыхаутыгъ.

— ЗэрэхъурэмкIэ, саугъэтым ипроектэу о пшIыгъэр хэгъэгум шашIэ.

— Журналым кыыдагъэхъагъ, Iофыр лыкIотэштмэ егъэжъапIэ сшIыгъэу сэлъыгъ.

— УигъуагъэшIуагъэр кыб-дэхъунхэу пфэсэлэ.

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: сурэтышI ыкIи архитектор цIэрылоу Бырсыр Абдулахь.

ФУТБОЛ. ЯТИОНЭРЭ КУПЫР

В. Балабановым икIэрыкIэу тегъэгущIо

«Энергия» Волжский — «Зэкъошныгъ» Мыекъуапэ — 1:1. Шышхъэлым и 8-м Волжскэ щызэдешIагъэх, еплыгъэр 300. Зыщыагъэр: К. Скляр — Ставрополь. Къэлапчъэм Iэгуаор дэзыдагъэхэр: Соколов — 9, «Энергия», Балабанов — 36, «Зэкъошныгъ».

ЗэлукIэгъур сыхъатыр 18-м аублагъ. «Зэкъошныгъэм» итренир шъхъалэу ЗекIогъу Муратэ тызэрэ-щигъэгъозагъэу, мафэр фэбагъэ, градус 42-рэ щылагъэр. Футболистмэ псынIкIэу загъэзэнэу пшъэ-рылъ афашыгъагъэп. Тифутболистмэ Iэгуаор нахыбэрэ аIыгы-штыгъ. Я 9-рэ такыкыым С. Соколовым тикъэлапчъэ Iэгуаор кызыдэдэм, бысымхэм текIоныгъэр кыдахышIтэу кыащыхъуштыгъ. Я 36-рэ такыкыым «Энергием» иухъумаIомэ ащыщ шапхъэхэр ыукуагъэх, ащ фэшI судьям тазыр бысымхэм атыригъагъ. Вадим Балабановыр лъэшэу зэогъэ Iэгуаор «Энергием» икъэлапчъэ дэфагъ, пчыагъэр 1:1 хъугъэ. В. Балабановым арэушIтэу къэлапчъэм Iэгуаор дидзэу зэп кызырэхэкIыгъэр.

Тренер шъхъалэу ЗекIогъу Муратэ тифутболистхэр дэгъоу ешIагъэхэу илтыгъ, афэраз. Купым хэт командэмэ язэлукIэгъухэр зэрау-хыгъэхэр:

«Ангушт» — «Автодор» — 0:0, еплыгъэр 500, «Батайск» — «Астрахань» — 0:3, ешIагъэхэп, «Динамо» — «Митос» — 3:2, еплыгъэр 700, «Таганрог» — «Черноморец» — 0:1, еплыгъэр 1200-рэ, СКА — «Кавказ-

трансгаз» — 1:1, еплыгъэр 1500-рэ, «Беслан» — «Торпедо» — 0:0, еплыгъэр 1000, «Мэ-шыкью» — «Краснодар-2000» — 2:0, еплыгъэр 2400-рэ.

ЧыпIэу зыдэщытхэр

Шышхъэлым и 9-м ехъулэу командэхэр чыпIэу зыдэщытхэр, очко пчыагъэу ялэр.

1. «Черноморец» — 48
2. «Торпедо» — 40
3. «Мэшыкью» — 35
4. «Астрахань» — 32
5. «Энергия» — 28
6. «Кавказтрансгаз» — 27
7. «Беслан» — 26
8. «Зэкъошныгъ» — 25
9. «Краснодар-2000» — 23
10. «Митос» — 22
11. «Дагдизель» — 21
12. СКА — 18
13. «Ангушт» — 17
14. «Таганрог» — 16
15. «Динамо» — 16
16. «Батайск» — 15
17. «Автодор» — 12.

«Зэкъошныгъэр» шышхъэлым и 13-м Батайскэ икомандэ тикъалэ шылуагъэу щытыгъ, ау мы илэ-сым изэнэкъокъумэ «Батайскэ» ахэлэжыагъэрэп. И 19-м «Зэкъошныгъэр» Назрань шешIэнэу щыт.

Гъэтэрэзыжын

Ныбджэгъу лъапIэхэр! Шышхъэлым и 7-м кыдэкIыгъэ номерым ия 5-рэ нэклубгъо ит «Къадыр чэщыр шышхъэлым и 26-мрэ и 27-мрэ зэдырчэщым тефэшт» еIош. Ар тэрэзэп. Зэрэщытын фаер: «Къадыр чэщыр нэклмэзэ мазэм ия 26-мрэ мафэмрэ ия 27-мрэ зэдырчэщым тефэшт».

ЗэрэхъурэмкIэ, Къадыр чэщыр Ионыгъом и 5-мрэ и 6-мрэ зэдырчэщыр ары зытефэрэр.

Нэклубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТИЛЪ Нурбий.

Зэкъошныгъэм игъогухэмкIэ

Израиль иадыгэ къуаджэу Кфар-Камэ кыкIыгъэ футбол командэр мы мафэхэм Адыгэ Республикэм щыI. Футболистхэм тикъушхъэхэр, псыхъо чъэрхэр зэрагъэлъэгъуагъэх, Адыгейм и ЛъэпкIэ музей щылагъэх, ныбджэгъу ешIэгъухэр яIагъэх.

Кошхъаблэрэ Кфар-Камэрэ якомандэхэр зызэдешIэхэм, пчыагъэр 4:3-у Израиль кыкIыгъэ футболистмэ текIоныгъэр кыда-хыгъ. ЗэлукIэгъур гъэшIэгъонэу кIуагъэ. Кошхъаблэмэ 2:1-у ахыгъ, 3:2-у Кфар-Камэ щыщхэр текIохэу уахътэ кыыхэкIыгъ. ЗэлукIэгъур кIухым зыщыфэIоным кошхъаблэмэ къэлапчъэм Iэгуаор дидзэ, пчыагъэр 3:3 хъугъэ. ТекIоныгъэр зыхышIтыр язэрэмыгъашIэу командэхэр зэнэкъокъуагъэх. Ацумыжъ Нал Кошхъаблэ икомандэ икъэлапчъэ Iэгуаор дидзэ, 4:3-у Израиль кыкIыгъэмэ ешIэгъур ахыгъ. Лыпый Аслъан, ГьоркIожъ Адам, Тхъаухъо Анди бысымхэм якъэлапчъэ зэрызэ Iэгуаор дидзэгъ.

— Кошхъаблэ дахэу кышIытпэгъокIыгъэх, ешIэгъур зытэу-хым, Iанэ кытIуагъэуахы тахэкIагъ, тикъэбархэр кызыдэфэ-тIотагъэх, — ягупшысэмэ ташагъэгъуазэ ХъутIыжъ Аслъан, Лыпый Аслъан, нэмыкIхэми. — Тхъаегъэпсэух...

АР-м и ЛъэпкIэ музей футбол командэр зэкIом шIэныгъэмкIэ отделим иIофышIэ шъхъалэу, археолог цIэрылоу Тэу Аслъан Адыгейм итарихь къэбархэр, музеир кызызэлъахыгъэм ыуж зэхъокIыныгъэу фэхъугъэхэр, адыгэ унагъохэр нахыпэкIэ зэрэп-сэуштыгъэхэр, нэмыкIхэри кыафиIотагъэх. ХъакIэмэ анахъэу ашIогъэшIэгъоныгъэх тилъэпкIэ нахыпэкIэ кыгъэгъунэштыгъэ чIыгур зыфэдагъэр, адыгэхэр итэкъухъагъэхэу дунаим зэрэщып-сэухэрэр, зэлыIэсыкIэ амалэу ялэхэр. А. Тэум упчIэмэ джэуапхэр аритыжыгъ.

Израиль кыкIыгъэ футболистхэр адыгэ кIалэх, зэкIэми ады-габэр ашIэ. Мы мазэм и 11-м нэс республикэм щыIэщытх.

Сурэтым итыр: Тэу Аслъан музейм кыкIогъэ футболи-стмэ лъэпкIэ къэбархэр кыафэIуагъэх.

Зэхэзышагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КыдзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкIэ IофхэмкIэ,
IэкIыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэп-
кыгъэхэм адырIа
зэпхыныгъэхэмкIэ
ыкIи къэбар жъу-
гъэм иамалхэмкIэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхъалэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зидэщыIэр:**
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхъалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкIыжъ зы-
хырэ секретары:
52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зышаушыхъаты-
гъэр:**
Урысые Федерацием
хэутын IофхэмкIэ,
телерадиокъэтын-
хэмкIэ ыкIи зэлы-
IэсыкIэ амалхэмкIэ
и Министерствэ
и Темуыр-Кавказ
чыпIэ гъIоры-
шIапI, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыыхиу-
тыхэрэм мышпып-
кыагъэу кыахэфэ-
хэрэмкIэ кызыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кIыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым шылажыагъэ-
рэмрэ яеплгыкIэ
зэтемыфэн ылъэ-
кIышIт. Гъэзет-
еджэхэм кытI-
фагъэхырэ тхы-
гъэхэр зэхэтфы-
хэрэп ыкIи кы-
зытхыгъэхэм
алэкIэдгъэхъа-
жыыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчыагъэр
4651
Индексхэр
52161
52162
Зак. 2290**

Хэутыным
ушыкIэгъэхэу щыт
уахъэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкIэгъэхэу
уахъэр
Сыхъатыр 18.00